

Эхэ найхан нутагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯД ҮНЭН

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгд
арадай
газетэ

1995
СЕНТЯБРЬ
16
Намарай эхн хүэбшн
харын 22
СУББОТО
гарагай 7
№175 (19269)
Газетын сэн
хэлсэгтэ.

Үглөөдэр - Ой модоной хүдэлмэрилэгшын үдэр

Мүнөөдэрэй
шухал
асуудал

ГАЗАРДАХАГҮЙ, ГАРЗАТАХАГҮЙБДИ

Ойн ажыхынуудта хүдэлэгшэд ехэнхидээ байгалида дуртай, ан амитадта, ургамал модондо мээхэй, анхаралтай байдаг гэхэн байдаг. Энэ ажыхынуудта хүдэлэгшэд байгаа. Модондой хууринда томо боложо үндыһэн хуурида. Хүүгэд багашуул думараал ой соогуур хуурида, үлэр жэмэс түүдэг, шубуу хуурида дууе шагнажа баясадаг хэмди. Иигэжэ багашуултэй модоролни ерээдүйнгөө мэргэжэл хүдэлэгшэд нүлөөлхөн юм.

Сагаан хаанай үедэшье, хубисхалайшье удаа ойн байбари үндыгөө, доройтоошьегүй - нэгэл модондэ байдаг гээд ханадагби. Юуб гэбэл, модондой тойронхиёо тэрэ зандань үлөөхын тула модондой дэмбэрэлтэй үүргэтэйшье наа, энэ модондой хууринда үр дүн абаһаар тобойсо модондой орхидоггүй - тиймэхээл засаг хуурида дэгд үлүүгээр үргэдэгшьегүй, гэхэ модондой үгэ бологорнай "дарадагшьегүй" ха.

Манай лесхозой байдалда тогтобол, лесхозын бараг лэ ажыхынуудай тоодо модондой гээд байрхалтагүйгөөр хэлэмээр. Мүнөө жэл үүдтэ гал түймэрэй носоогые үргэхэ, носоо наань, саг соонь угтарааха модондой жэлүдэгшье бэлүүднэбди. Нёдондо энэл модондой 6 гектар талмайда түймэр носоһон юм. Мүнөө жэл энэ тоо 2,4 гектараар хизаарлаа. Түймэр хэргыһэн сарадаг албан байн хүдэлөө модондой гадна энэ жэлдэ дүтын ойнууд соо үлэр модондой багаар ургаад, хүн зон ой соогуур ехэ байдаг.

Табан лесничествэ сооһоо Гильбэрын лесничествэ (директорын А. И. Быков) эгээл байнаар хүдэлөө. Эндэ гансашье түймэр носоогүй. Эндэхи леснигүүд нютаг зоной дунда модондой хүдэлмэри угаа бэрхээр хууридаг юм. Бүхн түймэрнүүдэй 80 процентын хууридаг гэмээр лэ болодог ха юм.

Ойн ажыхындамнай жэлэй туршада 290 километрэй зайд түймэр хэргыһэ зурууд хууридаг наа, 250 километрэй зайд энэ түймэр бэлүүдэгдээд байна. Дан үдхэнөөр ургажа байһан модо шэнгэрүүдэггүй, хууридаггүй наа, эдээшнээтэй найхан ой

болохогүй. Хараалагдаһанай ёһоор, жэлэй туршада 100 гектарта иимэ хүдэлмэри хэгдэхэ наа, үнгэрһон хутасаа соо 80 гектарта хэгдээд байна. Гэхэхэ гадна лесхознай бүхыдөө 600 килограмм намар, лесничествэ бүхэн 200 килограмм үлэр жэмэс (нэрһэ гү, али алирһа хамаагүй) сугауулжа, даабаряа гүйсэд дүүргээ. Улаан-Үдын нэрюун унда гаргадаг заводто тон хямда сэнгээр тушаанабди.

Олын хэрэг эрхилэгшын хоригдоогшье наань, саашадаа ойн ажыхынуудай намар, хархяагаа, үлэр жэмэсээ дэлгүүр дээрэ худалдахадань зүбшөөл туйлаха хүсэлтэйбди. Дэлгүүрэй сэн доошолжо, хүн зондошье аятай, бидэнэртэшье ашагтай болохо нэн. Үбэлдөө нарһанай борбоосгой, модоной гүлгэ сугауулнабди. Аптекэнүүдтэ энэ продукцияа тушаахада, шанарайн шалгалта, хэһэнэй түлөө мүнгэ эридэг, баһал гарзатай. Харин зүүн зүгэй медицинын түбтэ тушаахада, иимэ эрилтэ табидатгүй, мүнөө эдэнэр саг үргэлжымнай хэрэглэгшэ болонхой.

Аймаг доторнай модо хэрэглэгшэд олоншье наа, зүбшөөл абаһан саг соогоо бэлэдхэжэ хүшэ хүрэнгүй. Жэшээлбэл, таряашанай ажыхынуудай эбэлнүүд, "Байгал" учхоз отолхоор зүбшөөл абаһан участогуудайнгаа оройдоол 20-30 процентые ашаглаа. "Энэнь бурил байн бэшэ юм гү, модоной гарза бага", - гээд зариман хэлсэдэг. Энэ - буруу. Ажахын, хүн зоной тала баряа наа, саг соогоо модоёо бэлдэжэ үрдээгүйшүүл дахинаа гүлэхэ болоно. Тээдшье барилга, заһабарилгамнай ябуулагдахал ёһотой ха юм.

Манай хүдэлмэрилэгшэд салин хүлһэнэй багашье наа, байдалнай ядуу, тулюур гэжэ гэмэржэ, гутаржа байдаггүй. Газараа олонийн үлөө малаа баряад, түлөөһөгүйгөөр үгтһэн сабшалан-үбһээ абаад, зеленкоёо таряад байдаг. Түлөө залһа хүнгэлэлтэй гуримаар үгдэгбди. Хэрбээ мүнөө өөрын сэнгээр түлөө абаха болоо наа, гаргашань угаа ехэ гэжэ эли. Гэр бариха хүсэлтэйшүүдэ модо үгэжэ туһалхабди. Гэхэ мэтээр тоолоо наа, тиймэ хоһон хомор үйлдэбэри бэшэл даа.

Хурамша хууринда хамһабариин өөһэдн ажыхытайбди. 200 толгой эбэртэ бодо мал харууһалагдана. Нёдондо хүдэлмэрилэгшэ бүхэндөө 30 килограмм мяха үнэгүйгөөр хуваарилаабди. Мүнөө 1 килограммынь 7 мянган түхэригөөр худалданабди. Байн харууһатай тула мяханийн байн шанартай. 132 гектар талмайда шэниисэ, хара таряа, зеленко таринабди. Мүнөө үбэл хүрэхэ үбһэ тэжээл гүйсэд абтаа. Ажахынгаа гараж, түймэр саралгын-химическэ станци гэхэ мэтээ хүйтэнэй хаһада удангүй гүйсэд бэлэн болгохоннай.

Бодомжолжо үзэмөөр асуудалнууд олон ааб даа. Нютагай өөһэднөө хүтэлбэрилгэ тухай Хуулиин абтаһанай удаа аймагай гулваанар, нютагай захиргаануудай зайһанар энэ Хуули бэлүүлгэдэ ямараар хандахаб - харагдана бээ. Илангаяа ой модо хэрэглэгшэ тухай асуудал һонирхол үүсхэмэ гэжэ эли.

Сагай хэды хубилжашье, ямаршье хуулинуудай абтажа байгашье наань, бидэнэр өөһэднөө хүдэлмэри хэгдэж янзаараа хээд лэ байхабди. Түшэг болохо зон бии. Нэрлэбэл, Оронгын, Ивалгын лесничинүүд С. И. Кокорин, А. И. Шулунов, ойн ажыхын инженер А. А. Самаркина, Гильбэрын ойн харуулан Н. Б. Бальжиров, бусадшье олон болоно. Мэдээстэй, оролдосотой мэргэжэлтэдэй байгаа сагта газардаха, гарзатахагүйбди.

Ю. БЕРЕЗИН.

Ивалгын лесхозой ахамад инженер.

ЛАМА ДЭМЖЭЛГЭ БЭДЭРНЭ

Россин Гүрэнэй Дүүмэдэ һунгалта үнгэргэхэ Бурядай нэгэ мандагтай һунгуулиин 9-дэхи округтоо депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэхын тула лама Нимажап Илюхинов һунгагшадай гар табилгануудые сүтлуулжа эхилбэ.

Улаан-Үдын буддын "Дхарма" бүлгэмэй зүблэлэй түрүүлэгшые депутадта кандидадаар дэбжүүлхын түлөө зоной дэмжэлгэ бэдэржэ эхилһэн тухайгаа ламые дэмжэһэн бүлэг һунгагшадын Бурядай Түбэй һунгуулиин комиссида Россин Федерациин "Һунгалта тухай" Үүллитай эхилдүүлэн, бүлэг һунгагшадын һаяхан мэдүүлээ.

Манай корр.

Ургаса хурялга-95

ХҮНДЭ ХООЛОСУУДАА ГУНХУУЛНА

Эдээшэжэ, алтан шара үнгэтэй болоһон хүндэ хоолосуудаа гунхуулан, нэбшээ һалхинда долгилжо байһан таряанай ургаса харахада, урматыйл даа. Энэмнай олохон хүнэй хара хүлһээ гамнангүй хүдэлжэ ургуулан таряан ха юм.

Һаяхан Чисаана нютагаар ябахадаа тэндэхи таряашадай "Хоолоос" гэжэ ажыхын таряанай ургаса хаража, механизаторнуудайн ажалай байн үрэ дүнгүүдээр урмашаа хэм. Энэмнай гансашье мүнөө бэшэ, жэл бүхэндэ тогтууритай байн ургаса абадагаараа аймаг соогоо үнхэнэй суутай болоһон ажыхы юм. Нёдондо таряалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 16 центнер орооһо сохижо абаа. Байгша ондошье тэрэһнээ дутуугүй ургаса хураагдахаар.

Манай тэндэ ябахада, дүршэлтэй механизатор, урматый Александр Андриевский, Вячеслав Бодиев, Николай Белобородов, Бата Намсараев гэгшэд "Талын онгосонуудаа" таряаландээгүүр "тамаруулжа", ургасаа амыарлан хадажа эхилээд байгаа нэн.

Ажахые толгойлогшо Владимир Александрович Пинтаевтай хөөрөдхөхөдэмнай, иигэжэ хэлэнэ:

— Таряа байн абаа наа, тэрэнээ худалдажа, хоолойгоо тэжээхэ, бараг ажаמידарха аабзабди. Эдээ хоолой корпоративтай хэлсээ баталжа, тэдэһнээ урьһаар мүнгэ абажа, трактор, машинын шэнгэн түлшэ, тоһодолгын хэрэгсэлтэй болоод, хабартай тарилга, тэжээл бэлэдхэлгэ, ургаса хурялга гэхэ мэтэ хүдэлмэрье хэнэ ха юмбибди. Таряа болон бусад продукция гүрэндэ тушаажа, тэрэ үриэ түрүүшын ээлжэндэ түлэхэ болонобди. Ерэхэ жэлэй тарилгын үрһэн хэрэгтэй. Үшөө хүдэлмэрилэгшэдтөө ажалайн

түлөөһэндэ орооһо таряа баһал үгэхэ ёһотойбди. Юрэдөөл, ургаса хурялгадаа яһалал найдана гэшшэбди.

Эгээл тиймэхээ энэ орёо бэрхэтэй сагта эндэхид комбайн, машинануудаа, таряанай тоог, орооһо сэбэрлэхэ, хатааха түхээрлэгнүүдээ али аргаар байнаар бэлдэхэ, заһабарилха гэжэ оролддоо. Эндэ тоогые даагша Тамара Андриевская, механик Жамба Базарсадуев гэгшэдэй ажалые онсолон тэмдэглэхээр.

Энэ жэлдэ ажыхыда 700 гектар газарай таряан хураагдажа абтаха юм. Бүхыдөө 5 комбайн хүдэлхэ байна. Тэдэһнээ гарһан орооһые 2 автомашина зөөхэ юм. Тиихэдэ К-700 түхэлэй тракторнуудын газар хахалха болоно.

Үнэндөө энэмнай урдынхидал адли колхоз, совхоз шэнги ажыхы бэшэ, хэдэн жэлэй саана Чисаанын совхозой тараагдахада, бээс хүсэд дажа, таряашадай багхан ажыхынуудай нэгэн боложо амыараа гараһан коллектив юм. Эндэ 30 хүн хүдэлдэг. Таряалан, сабшалан газарһаа гадна, эдэнэр өөһэдн арбаад үхэртэй, 200 толгой эхэ хонидтой. Энэ жэлдэ мадаа 3 мянган центнер үбһэ сабшажа абаа. Таряа, холоомо ношо тэдэһнээ таһалха ааб даа.

Гадна түс ажыхын барилгын бригада ойдо модо бэлдэжэ, тэрэнээ өөһэдн пилорамада хөөрөөдөө, гэрнүүдые барина.

Тобшолон хэлэхэдэ, таряашадай энэ ажыхы али аргаар лэ ажаמידарха, үйлдэбэрэ яажашье наань, доошонь унагаахагүй гэжэ ородоно. Мүнэһээл һайшаалтай юмэниинь гэхэдэ, урда жэлнүүдтэ гүрэнһөө, мүн элдэб банкнуудһаа урьһаар абаһан үриэ хуу түлэнхэй.

Л. ГОМБОЕВ.

Хэжэнгын аймаг.

ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭНҮҮД

Үйлдэбэри хөгжөөхэ талаар габыатай байһанайнгаа түлөө Буряад Республикын Президентын 1995 оной сентябриин 13-най Зарлигаар акционернэ "Улан-Удэстальмост" бүлгэмэй директорэй орлогшо Виктор Павлович Сытов "Буряад Республикын габыата инженер" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Республикада аяншалга хөгжөөхэ талаар габыатай байһанайн ба олон жэлэй туршада оролдосотой бэрхээр ажаллаһанайн түлөө Буряад Республикын Президент 1995 оной сентябриин 13-най Зарлигаар Буряадай аяншалгын-экспурсионно "Турист" гэжэ республиканска предприятин генеральна директор Степан Станиславович Лишук гэгшэдэ "Буряад Республикын соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

Үглөөдэр—Ой модоной хүдэлмэрилэгшын үдэр

Ой модоной халбарин хүдэлмэрилэгшээй заншалта хайндрыг урда тээ газетын корреспондент Г.ДАШЕЕВА Буряад Республикын ой модоной ажыхын министрэй орлогшо А.В.МАРТЫНОВТА хэдэн асуудалтайгаар хандаһан байна.

“НАНААМНАЙ УРУУГАА БЭШЭ, ӨӨДӨӨ”

АСУУДАЛ: Ой модоной ажыхы эрхилэгдэ мүнөө гол шухала ямар шэглэл баримталагдана гэшэб?

А.В.: Нёдондо эгээл энэ хаада Россия Федерациин лесничүүдэй 3-дахи съезд үнгэргэгдэһэн юм. Тус съезд дээрэ ойн ажыхы эрхилэхэ тухай асуудал тон тодорхойгоор харагдажа үзэгдэһэн байна.

Промышленна ажал ябуулгада хабаадалгамнай болуулагдажа, энэ талаар хуулиа шийдхэбэринүүд абтаа һэн. Оршон газар дайдымнай гүрэнэй, муниципальна, үмсын гэхэ мэтээр хубаарилан тодорхойлогдоод байхада, ой модоёо зөөрин түхэлээр хубаарилха гүбди? Энэ асуудал засагай дээдын зургаануудта хайса зүбшэн хэлсэгдээд, ой модоёо гүрэнэй, федеральна зөөри заңдань үлөөхэ гэжэ нэгэл янзаар шийдхэгдээ.

АСУУДАЛ: Тээд хая “Нютагай өөһэдэгөө хүтэлбэрилгын юрэнхы ёһо гуримууд” тухай Хуули баталан абтана һэмнай...

А.В.: Үнэхөөрөөшье, энэ Хуулийн ёһоор ой модон, уһанай нөөсөнүүд муниципальна зөөри болгогдохо жэшээтэй. Гэбэшье иматгал хуурын нютагуудта дүтэ шадарайхинь лэ муниципальна зөөрид оруулагдаха гээд тодорхойлолтой.

АСУУДАЛ: Ой модоо хамгаалхаа гадна, дэлгүүрэй харилсаануудай үедэ модо ашаглалгы гуримшуулха мүн лэ шухала ааб даа?

А.В.: Үнэниинь хэлэбэл, ой модо түймэрнүүдхэ хамгаалха гол зорилгомнай гээд

тодорхойлолбол, модо ашаглалгы шэнэ хэмжээндэ гаргахы талаар шийдхэхы үүргэ дүүргэхэ ёһотойбди.

Энээн тушаа тодорхойгоор тогтомоор. Арадай ажыхы ой модогүйгөөр хэзээдэшье хүгжөөгдөөгүй юм. Хэрбээ хүгжэлтын зогсонги хаада республика дотор жэлдээ 3,5-4 миллион кубометр модон бэлэдхэгдээд хая, мүнөө арай гэжэ 1 миллион гаран лэ бэлэдхэгдэнэ. Тээд заагагүй ехээр отолхо ёһотойбди гэхээс хананагүйб, үлэгдэл, хаясагүйгөөр үйлдбэриее эрхилхэ зэргэтэйбди. Урданай янзаар дээрэһээ баалуулан, хашуулан, модо сэбэрээр абахы оролдоод хая, мүнөө дэлгүүрэй харилсаанууд, сэнгүүд ой соо гансаханшые модо орхихы “хорино” бшуу.

“Забайкалес” нэгэдэл анхандаа модо ашагладаг гол предприятия байгаа. Энэ үүргээ мүнөө алдаа. Дээдэ гарай шадбаритай, тусхай дүримэй ёһоор модо отологшод үсөөрөө. Иимэ ушарта хэндэ модо бэлэдхэхэ эрхэ олгохоб? Шадахашье, үгышые зондо найдал үзүүлхэ аргагүйбди, гансал хуралсал, аттестаци гараашад модо бэлэдхэхэ эрхэдэ хүртэдэг байха.

АСУУДАЛ: Мүнөө үедэ ямар томо подразделениүүд модо бэлэдхэнэ гэшэб?

А.В.: Ямар гуримаар ой модоной участогууд ашаглалгада үгтэнэб гээд нэн түрүүн хараад үзэе. Аймагуудай захиргаануудай гулваанартай зүбшэжэ, ой модоной участогуудые арендэдэ гү, али

олон жэлэй ашаглалгада үгтэнэбди. Энэ болзор 5 жэлһээ 50 жэл болотор юм. Юуб гээбэл, саг зуурын арендаторнуудта

зүбшөөл үгэхэдэ, ой соохи харгынүүдые түбхинүүлхэгүй, модо буйлуулха арга бэдэрхэгүй. Арендэдэ ой модо абагшад хариусалгань ехэ. Тушаажа абахадаа, жэшээлбэл, 300 мянган гектар модоор хушагдаһан участок абаа хая, һөөргэнь энэл хэмжээндэнь бусааха ёһотой. Отолнонойгоо орондо залуу һөөг, модо хуулгахадань, иимэ болохо ха юм.

Мүнөө үедэ ой модоной 24 участок арендэдэ үгтэнхэй. Эгээл томо модо бэлэдхэгшэд гэхэдэ, акционернэ “Селенгалес”, “Хандагатайлес”, “Байкалсвосток”, “Бараты” бүлгэмүүд болоно.

АСУУДАЛ: Байгал нуур шадар модо отололгы гуримшуулгада онсо анхарал хэрэгтэй.

А.В.: Эрдэмтэдтэй нягта холбоотойгоор хүдэлнэбди. Мүнөө үедэ энэ талаар региональна зууршалга-документүүд зохёон табигдаа. Байгал шадар огто модо отолонгүй байхын аргагүй. Юуб гээбэл, 180 “наһа наһалһан” модон шийг нойто бариха, хамгаалха арга шадалаа алдаа. Үмхирөөд, үжөөгөөд, ой модоёо гутаахын орондо түрүү технологи, жэшээлбэл, финскэ технологи хэрэглэжэ ашаглахада, хохидол болохо бэшэ, ашаг үрэ абтаха.

АСУУДАЛ: Ойн ажыхы эрдэмгүйгөөр эрхилхын аргагүй гээбэт. Энээнэй тулада юун хэгдэнэ гэшэб?

А.В.: Улаан-Үдын ойн ажыхын колледжо ойн ажыхы эрхилхэ мэргэжэлтэдэй отделени хоёрдохи жэлээ хүдэлнэ. Анхандаа ганса модо бэлэдхэхэ,

буйлуулха талаар отделени бии һэн. Сибирийн болон Алас - Дурна зүгэй ой модошодой мэргэжэл дээшэлүүдэг

институдай филиалда ой модо эрхилхэ кафедра мүн лэ хүдэлдэг. Модо отологшодхоо эхилээд хүтэлбэрилэгшэд хүртэр эндэ хурадаг.

АСУУДАЛ: Халбарида хүдэлэгшэдэй дундуур зэргын салын хүлһэн 200 мянган түхэриг болоно. Ажабайдалынь хүнгэдхэһын тула юун хэгдэнэ гэшэб?

А.В.: Гэр байраар хангалга урдандаа хайн һэн. Мүнөө хүндэшгэ болоо. Ойн түймэрнүүдэй үедэ түлөөһөгүй эдээ хоолоор хангадагбди. Форменно хубсаһан—түлөөһөгүй. Үбһэ сабшаха, зелёнко тариха участогууд үгтэдэг. Арбан жэл соо хүдэлһэн хүндэ 150 кубометр модон үгтэдэг. Дээдэ Онгостойдо өөһэдын профилактори бии. Салин хүлһэн багашые хая, саг соогоо үгтэнэ.

АСУУДАЛ: Жэлэй эхинһээ хэгдэһэн хүдэлмэрийн дүнгүүд тухай тобшоор хөөрөжэ үгыт?

А.В.: Гандуу, хуурай үдэрнүүдэй энэ зундаа модон байбашье, ойн түймэрнүүд саг соогоо унтараагдаад байгаа. Туһаламжа үзүүлһэн бүхы предприятия, эмхинүүдтэ, хүн зондо баяр хүргэе. Ой модо харууһалха, хуулгаха, ойн хэшгэ суглуулха, тушааха хүдэлмэрийн—хэмжээндээ.

Юрэнхы дээрэн хэлэбэл, халбаримнай хал унаагүй, ойн ажыхын хүдэлмэрилэгшэд мэргэжэлдээ дурлалаа алдаагүй—ханаамнай уруугаа бэшэ, өөдөө.

ШАГНАЛНУУД

ХҮРТЭБЭ

ГЭБЭЛ:

Ой модоной ажыхын талар габыятай байһанайнгаа ба

жэлэй туршада оролдосотой бэрхээр ажаллаһанайнгаа

Буряад Республикын Президентын 1995 оной сентябриин 11-нэй Заарам

“Буряад Республикын модоной ажыхын габыятай хүдэлмэрилэгшэ” гэгһэн үгтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ гээбэл:

Карелова Эльвира

Гавриловна—Кабанскы модоной ажыхын лесничий туһалагша,

Крылова Надежда

Васильевна—Хяагтын лесхозой модоной ажыхын инженер

Официров Алексей

Николаевич—ой авиациин ашаар түймэр хамгаалха Забайкалийн авиавзвеногой командир.

Олон жэлэй туршада оролдосотой бэрхээр ажаллаһанайн

Буряад Республикын Президент 1995 оной сентябриин 11-нэй Заарамгайгаар Буряад Республикын Хүндэлэлэй грамотаар шагнагш

Бабкин Александр

Михайловиче—акционер “Бурятмелбел” бүлгэм механик,

Бессонов Геннадий

Ивановиче—акционер “Бараты” бүлгэмэй модо талуулаха ба зөөхэ машин тракторист, Сэлэнгын аймаг,

Верхотуров Николай

Петровиче—акционер “Селенгалес” бүлгэмэй технорук, Прибайкалийн аймаг,

Гаврилов Иван

Васильевиче—акционер “Бараты” бүлгэмэй модо талуулаха ба зөөхэ машин тракторист, Сэлэнгын аймаг,

Михайленко Николай

Ивановиче—ой модо авиациин ашаар түймэр хамгаалха Забайкалийн авиациинструктор,

Попов Анатолий

Васильевиче—ой модо авиациин ашаар түймэр хамгаалха Забайкалийн авиациин авиатделени десантник-түймэр сарагша,

Федоров Семён

Михайловиче—акционер “Селенгалес” бүлгэмэй слесарь, Прибайкалийн аймаг,

Цыбенков Владимир

Мыжигитовиче—акционер “Бараты” бүлгэмэй модо унагаагша, Сэлэнгын аймаг.

ХҮЙТЭНЭЙ
ХААДА
БЭЛДЭНЭ

Иигээдшье сагаймнай уларил хүйтэрхэ тээшээ боложо, ажыхинуудай хүтэлбэрилэгшэд үбэлдэ бэлдэхэ хэрэгтэ онсо анхарна. Ивалгын лесхоздо хүрэхэмнай, түбэй гаражда заһабарилгын ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байба.

—Мүнөө жэл хушалтынь шэнэлээгүйдэ аргагүй болоо юм. Гэхэһээ гадна, шэрдэхэ, сагаадаха хэрэгтэй.

Эдэ хүдэлмэринүүдтэ хажуу тээһээ хүнүүдые хүлһэншэлхэ болоо хая, аргагүй үнэтэй болохо. Тиимэһээ түймэр саралгын албамнай заһабарилга хэнэ. Түймэрэй болоо хая, эдэнэр хэзээдэшье гарахаар бэлэн байдаг. Гэхэһээ гадна модошо дарханай, барилгашанай ажалда нилээн һурамхи болонхой,—гэжэ лесхозой директор С.Г.Кокорин хэлээ һэн.

Заһабарилагшадай оролдосотой наринаар даалгагдаһан ажалда хээ хаань, лесхозой оньһон техникэ, транспорт хүйтэнэй үедэ ашаглахада найдамтай байхал.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: П.А.Кузнецов хушалтын модо бэлдэнэ; түймэр сарагшад-заһабарилагшад А.П.Стрежнев, В.Н.Морозов, В.И.Оленник, В.И.Маргин.

С.БАЛДУЕВАЙ фото.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Тогтоол
БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ
ЗАРИМ КОМИТЕДУУДЭЙ БҮРИДЭЛДЭ
ХУБИЛАЛТАНУУДЫЕ ОРУУЛХА ТУХАЙ

Арадай Хуралай удаадахи депутадуудай мэдүүлгэнүүдые хархы үзөөд, Буряад Республикын Арадай Хурал иигэжэ тогтооно:

1. Бүридэлһөө гаргахы:

—Уласхоорондын ба регионууд хоорондын холбооной, үндэһэ асуудалнуудай, нийтын эмхинүүдэй ба шажанай нэгдэлүүдэй хэрэгүүдэй талаар комитэдэй—Арадай Хуралай депутадууд А.И.Геннадий Архиповиче, Гейдебрект Владимир Оттовиче, Доржиев Галина Александровна, Пронин Сергей Ивановиче;

—Социальна политикын талаар Арадай Хуралай комитэдэй—Арадай Хуралай депутадууд Бодров Владимир Андреевиче, Семенчик Сергей Владимировиче, Старков Валерий Васильевиче, Сундарон Доржиевна, Хингелов Вячеслав Васильевиче;

—Промышленна, аграрна сектортэ экономика политика бэлдүүлхэ, байгалийн нөөснүүдые хэрэглэхэ, экологийн ба худал наймаанай талаар Арадай Хуралай Комитэдэй—Арадай Хуралай депутат Иванов Сергей Викторовиче;

—Бюджетэй, налогой, финансын болон банкнуудай талаар Арадай Хуралай комитэдэй—Арадай Хуралай депутат Михайлов Михаил Викторовиче.

2. Тус тогтоолой 1 пунктда заагдаһанай ёһоор Арадай Хуралай комитэдүүдэй тоогой талаар бүридэлые хубилгахы.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлхэ М.СЕМЕНОВ

Улаан-Үдэ хото,
1995 оной сентябриин 4.

Буряад Республикын Арадай Хуралда

“БУРЯД ОРОН МААНАДТА ДҮТӨӨР ҺАНАГДАДАГ”

Россин Гүрэнэй Дүүмэдэ депутадай мандадай
хууль тогтоолуудад тээхи тэмсэлэй эхилээдүйшье
политикууд юрэл гараа хабсараад хуужа
хүтгүйгөөр хунгагшадтай уулзажа байхье
хэрэгтэй. Россин мэдээж политическэ ажал
хунгагшад мүнөө холыншье, дүтыншье
хуучинуудаар ябажа, үргэн олонийтэтэй,
политическэ партинууд болон хүдэлөөнүүдэй
хуучинуудтай уулзалгануудые эмхидхэжэ

...бая манай республикада Россин Гүрэнэй
...ын депутат, АДПР-эй түрүүлэгшын орлогшо
...санд Венгеровский эрээд ошоо хэн. Тэрэнэй
...ээр удааншье болонгуй "Демократический
...р Россин" гэгэн хүдэлөөнэй толгойлогшо
...р Гайдар Буярад Республикада ерэжэ, олон
...той уулзаа. 1991-1992 онуудта ороной премьерэй
...а дүүрэгэн, Росси доторхи экономикые
...агажа эхилхэн энэ хүниие мэдэхэгүй хүн
...хогүй байха.

Егор Гайдар болон тэрнэийн Сибирээр
хөдлөх үеэс үүсчээ. Түүнийг хамгаалсан
Воробьев (үнгэрэгшэ жэлэй эсэстэ
тулалдаануудта сэрэгэй нэгэдэлнүүдые
архайгаан арсанан) гэгшэдые Буяад
Халхын Ардай Хуралда утган абба.

радай Хуралай комитедүүдэй түрүүлэгшэнэр
эзэн депутадууд уулзалгада хабаадаһан байна.

Ардаг Хуралтай Түрүүлэгчээ Михаил Семёнов
Республикын парламентын ажал ябуулга
тай баяхан үнгэрлэн сесси тухай хөөрөжэ үгөөд
хосин туһаламжагүйгөөр шийдхэхэнэ хүшэр
экономическа асуудалнууд тушаа тогтобо. Эгээн
түрүүр БАМ-да, Байгал нуур хамгаалгада, аграрна
територии, ойн модоной промышленна комплексые
үржэлтгээ хабаатай асуудалнуудта гол анхарал
хандуулагдаа. БАМ-ай барилгада бүхы орон
байдалан гэзшэ. Тиимэхээ БАМ-да хабаатай
ажаалнууднуудые суг шийдхэхэ ёһотойбди гэжэ
хүснэ гэмдэглэгдэһэн байна. Хүдөө ажахыда хүшэр
хүдөө тохёолдонхой гэжэ хэндэхэ мэдээжэ.
Хүдөө ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд аяр жэлэй
хүдөө салын хүлэээ абажа шаданагүй...

түрүүлэгшын
нийн ёһоор, Байгал нуурые хамгаалгада
тай асуудалнууд биео буури эзэлнэ. Нэгэ
манай республика бүхы шахуу промышленна
предприятинууд дээрэ сээрлэлгын
түрэлгэнүүдые барижа эхилээ һон. Энэ талаар
бу бэшэ үрэ дүнгүүд туйлагданан гэжэ
хүмүүнэлэй. Сэлэнгын ЦКК-гай болон Улаан-
Удэһын нарин сэмбэн комбиндайд сээрлэлгын
түрэлгэнүүдэдээ хэмжээндэ хүдэлнэ. Гэбэшье
предприятинуудай үйлэдбэрилэн гаргадаг
продукцин болон бүхы гаргашануудай 40
процентын сээрлэлгын түхээрлэгэнүүдтэ
гаргадаг байха юм.

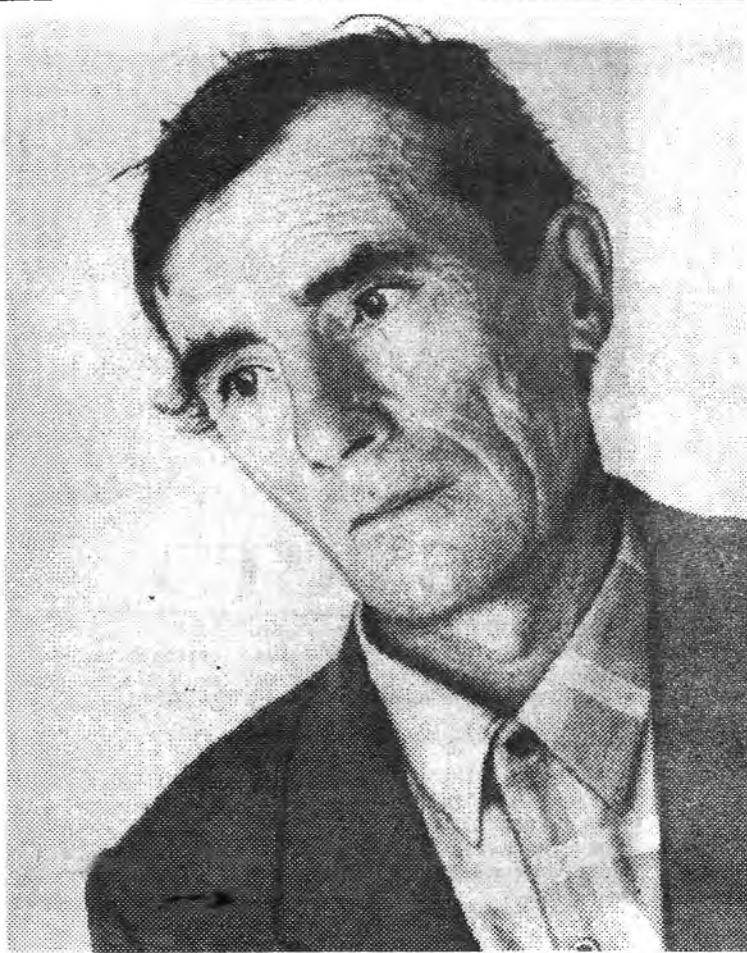
Регионуудыг мунгөөр нөмөрлөх мүнөөнэй трансфертын гурим Буряад Республика шэнги нутагуудта байнаар тааралдуулагдаагүй гэж Михаил Семёнов тэмдэглээ. Саашааа трансфертын гуримда хубилалтанууд оруулагдаха ёһотой гэж уулзалгада хабаадагшад нэгэн ханамжатай байба. "Выбор России" гэж хүдэлөөнэй ударидагша Арадай Хуралай Түрүүлэгшын болон депутатай ханамжануудыг дэмжээ. Саашааа Россин Президент районы судьянарыг томилдог болохо гэж дуулахадаа, гайханан байнабди гэж Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ сугларагшадта хандаба. Шэнэ судьяе хүнгаха хэрбэл, хэдэн олон шатануудыг дабажа гараха хэрэгтэй. Эндэ хэды ехэ үнэтэ саг гээгдэхэб!

Хүдөө аж ахуйн саашадань хүгжөөлгын асуудал тушаа тогтохо зуураа, Ёгор Гайдар иигэжэ тэмдэглэбэ: “Газар үүсэдэ дамжуулха тухай Хуулийн баталагдан абтаагүйдэ, хүдөө аж ахуйн продукция тушаан абаха талаар биржэнүүдэй хаа-хаанагүй байгуулагдаагүй сагта аграрна секторгэхи байдал найжархагүй”.

Урда үдэрынь Арадай Хуралай хүтэлбэрилэгшэд Гүрэнэй Дүүмын Национаальностьнуудай хэрэгүүдэй талаар комитедэй түрүүлэгшэ Баяр Жамсуев болон байгаалийн нөөсөнүүдэе хэрэглэхэ талаар комитедэй гэшүүн Николай Кондаков гэгшэдтэй уулзаһан байна. Парламентнуудай хоорондох харилсан ажалаалгыг улам бэхижүүлэхэ тухай асуудалнууд тушаа уулзалгада хабаадагшад тогтоо.

— Октябрь һарада хүдэлмэригээ эхилхэ Гүрэнэй Дүүмын сессидэ ороной правительствын табиха 1996 оной бюджет тушаа зүбшэн хэлсэлгэ үнгэргэгдэхэ, — гэжэ Б.Жамсуев мэдэсээд өөрингөө дурадхал оруулба. Тэрэнэй хэлэхэнэй ёһоор, Арадай Хуралай хүтэлбэрилэгшэд, Бюджетэй, финансын, банкнуудай талаар комитет нэгэдэхи уншалгаар Хуулиин абтаһанай һүүлээр заһабаринууд болон нэмэлтэнүүдые, шэнэ дурадхалуудые оруулха эрхэтэй. Байгал нуур тухай Хуули тушаа зүбшэн хэлсэлгэдэ мүн лэ эдэбхитэйгээр хабаадаха ёһотойбди гэжэ Н.Кондаков тэмдэглэһэн байна. Россин Федерациин Федеральна Сутлаанай доодо палатын нэгэдэхи уншалгаар баталан абатан тус Хуули Президентын Аппарадай зүгһөө шүүмжлэгдэжэ, мүнөө заһабарида оруулагдаад байна гэшээ. Шэнэлэгдэһэн Хуули тушаа зүбшэн хэлсэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадахые депутатууд уряалаа. Тобшоор хэлэбэл, Буриад Республикын Арадай Хуралай депутатууд Гүрэнэй Дүүмын айлшад болохо, хүдэлмэридэнь эдэбхитэйгээр хабаадаха түсэбтэй.

В.БАДМАЕВ.

Александр Ульянович Хаустов Мухар-Шабэрэй аймагтай Лениний нэрэмжитэй колхоздо ахалагша хонишнооор хорёод жэлэй туршада ажаллана. Хаустовтан мүнөө гэр бүлөөрөө 500 эхэ хонидой отарые дааж абаад, оролдосотой бэрхээс ажалладаг. Дүй дүршмэлтэй хонишод энэ жэлд зуун эхэ хонин бүриһөө 106 хурьга абажа түлжүүлээ, хонин бүриһөө 4,2 килограмм нооно хайшалаа. Энэ хадаа урданайшье, мүнөөшье сагта урмашамаар дээгүүр дүн болоно.

Александр Ульянович Хаустов
баяхан Улаан-Удэдэ үнгэргэгдэһэн
түрүү хонишодой заншалта
республиканска зүблөөндэ
хабаадалсаад бусаа.

Н. Никольский Ленинэй нэрэмжлээг коалхоз хонин аажмынгтаа хүгжээлтэдэ урдыньхидаал арли ехэ анхаралаа хандуулаа. Тэрэнэй бодото гэрш гэхэдэ, энэ аажмын хонимодой туйлаан мүч бэш үрэдүн болоно. Аажыда зуун хонин бүриһөө 81 хурыган, хонин бүриһөө 4 килограмм нооһон хайшалагдажа абтаан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикын түрүү хонишодой нэгэн А. У. Хаустов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҮНДЭР ҮРЭ ДҮН
АЭМЖЭЛЭГЭЭ ЭЖИГЭЭ

“Прибайкальский” совхозой Мостовскийн хуаалин фермын коллективэй худхалата эн мүнөөнэй сагта ажалдаа найнаар хандаһанай ашаар хуу хаалига элбэг дэлбэгээр үйлдэбэрилхын түлөө яһала оролдожо ябаһанинь найшаалтай. Ажалаша энэ коллективэй гэшүүд сагаан эдээ үйлдэбэрилхэ ба худа хадха талаар хүүэй арбаад жэлэй хугасаа соо тогтууритай үрэ дүн туйладагаараа аймаг дотороо нилээд суутай болохой.

Иймэ суу тэдэнэртэ мийн байхадань хүрэжэ ерээ бэшэ юм ааб даа. Бэе бээдээ туһалалсан, түшэгэлсэн ажаллахадань, ямаршые хүндэ хүшэр байдал дабагдана, тогтууритай амжалта туйлагдана бшуу.

Энэ совхозой хүтэлбэрилхы захиргаан хаалишадайнгаа хайнаар хүдэлхын тула бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэхые оролдодог байна. Мүнгэ хангаар хүндэ хүшэр хэды байгаахы хаань, малшадайнгаа салин хүлхыен саг соонь түдэхэ, түрүүшүүлээ урмашуулха арга хургаяа оложо, бодоты хэмжээнүүды абадаг байнанинй хайшпаалтай.

Гансашье эдэ хэмжээнүүдые
абаад байдаггүй, хаалингаа
мадаа тэжээлэй нөөсэ
байгуулдаг, малшадайнгаа ажал
хүнгэдхэые яһала орлодогог
дээрһэнь найа шанартай
продукци үйлэдбэрилэгдэжэ,
худаадаа наймаандаа эльгээгдэнэ
ха юм.

Мостовскийн фермын коллектив үнгэрхэн найман харада аймаг соогоо яхала түрүүлжэ ябана: Тусхайбал, эдэнэр жэлэй эхинһээ хойшо үнээн бүриһөө 1816 килограмм һү хаажа, үнгэрхэн жэлэй энэ үеынхинһөө 64 килограммаар ехэ продукты үйлэбэриабэ.

Эдэнэр мүнөө орохоёо байгаа үбэлжлэгдөө түгэс бэлдэжэ дүүргэхэ дүтэлэнхэй. Харуусалгатай энэ хаһадаа найнаар бэлдэнгүй үбэлэй-хабаргүй харануудта үндэр дүн туйлажа шадахагүй байһамнай эли ха юм. Түрүү фермын хаалишад байшха ондо үнээн бүришөө дунда зэргээр 2500 килограммнаа доошо бэшэ һү хаахын түлөө тэмсэлдэ хам оролсожо, намарай эдэ үдэрнүүдтэ эршэмтэйгээр хүдэлнэ.

Н. ХАРИТОНОВ,

манай штатнабэшэ корр.

Прибайкалийн аймаг.

МАЛАА ХОРООХОГҮЙН ТҮЛӨӨ ОРОЛДОХО

Зунай бэлшээрийн зарим дүнгүүд

Манай аймагай хүдөө
тахын халбаринууд, бэшэ
туудайхидал тон адлирхуу,
хүндэ байдалда оронхой.

тэрхэн жэлэй зунай үедэ
туртэй ургасын ургаагүй
дээрхэнь үбхэн багаар
хүндэгдээ хэн. "Хүндэ хүшэр
мобо, үбхэн дуталдаба" гэхэн
халтагануудыг зарим
халхинууд урдаа баряад,
хүндэнуудыг абаха аргатай
хүн аад, гарнуудаа хула
лж, бүхы юумэндэ
хүндэгүйшгөөр хандаһан
хүн. Иймэ байдал дээрхээ

аажуухнуудай адууна мал
туйгу зугтай байхан сагта хүшээ
хүний үрдийгүйгөөр, эхэл
эранхайнууд үбэлжэлгэдэ
роо хэн. Иисэнгэдэ байдалын
янгана угаа хүшээр байгаа.
Түүнөө жонд зунай бэлшээридэ
аргайхынгаа урдахана
утраанүүдээ бүридхэхэдөө,
1293 толгой үхэр холын
болмозорид ябуулаа хэн. Энэнэ
тодоод жэлэхидэ орхоодоо,
сар 400 толгойгоор үсөөн
болмогдожо хороогдохно.

Байгаа

"Комсомольский" совхоздо
Энхэн эжинэй байдалаар,
1523 үхэр тоологдоно.
Энхэн 1994 оной хитой
тасуухада, баһал 470
төгийгсөр үсөөн болгогдонхой.

Шэрэнгийн совхоздо үхэр малынь ехэл олоор үхэжэ, үбэлжэбэ. Эндэ миил 854 толгой бодо мал дабдээрэ үлөөгдэнхэй.

Аймагаймнай бүхы
ажaxyнууд иимэ муу байдалда
дан орошоодүй. Адууна
малайнаа тоо толгойнэ байл
хороогоогүй колхоз, совхозууд
яһала би. Эгэтын совхоз
мүнөө1217 толгой үхэртэй зунай
бүшээрийнэ түгэсхэхэнь. Энэнь
үнгэрһэн жэлэйхиһээ 24
толгойгоор үсбэн. "Улаан-Туяа"
колхоздо даб дээрэ 664 толгой
эбэртэ бодо мал би.

хүүдэй жэлнүүдтэ
хонидоймнай тоо ехэл олоор
сөөөрүүлэгдээ. Хониной
мяханай, хониной арханай,
нооһоной худалдан абаха сэнгэй
яяр бага байһан дээрэһээ энэ
halbари халаха туйлдаа
хүрэнхэй. Дээдын засагай
ноёдой аграрна асуудалда
ондоогоор хандааг болоо гэшээ
хаань, энэ halbаринь байдал
хайн тээшээ хубилжашье
болохо хэн гэжэ ханагдана.
Иимэ хубилалта заатагүй
болохол ёһотой.

Бүхы ажахынууд хонин
ажалда анхаралаа тон адляар
хандуулнагуй. Аймаг соогоо ори
ганса ажахы - "Юбилейное"
гэһэн хүдөө ажахын предпряти
хонидойлггоо тооо яһала

олшорнуулхн бнйн. Нёдондо
жэлэй зунэй үедэ эдээр 498
толгой хонидтой бнйхн хаа,
харин бнйгша ондо 5174
толгойдо хүргэбэ. "Улаан-Туяа"
колхоз хонидойнгоо тоо
толгойн тэрэ зандан үлөөхын
тула яхала оролдолго гаргана.

Илсэнгын совхоз үнгэрхэн үбэлжэлгын үедэ хонидоо нилээд эсөөрүүлээ. Мүнөө эндэ миил 929 толгой хонин үлөөгдэнхэй байна. Харин нёдоңдо энэ үедэ аяр 3329 толгой хонидтой байгаа юм. Жэл соо аяр 2400 хонидые гэхэ гү, али 5 отара үгы хэхэ гээшэ хайшаа юм? Яруунын хүдөө ажахын кооператив үнгэрхэн хугасаа соо 1100 толгой хонидоо хороожо шадаа. Шэрэнгийн колхоздо баһал нимэрхүү байдал тохёолдонхой.

"Юбилейное", Нархатын совхозууд адуу моридойнгоо тоо толгойгөн тэрэ зандан үлөөнэн байна. "Улаан-Туяа" колхоздо моридой тоонь аяар хоёр дахинаар олошоруулагдаба. "Үльдэргэ" колхоз адуун хүрэгөө олон болгохо талаар яһаа тодорхой хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Харин Шэрэнгийн колхоздо аяар 200 толгойгоор, Иисэнгийн совхоздо 208 толгойгоор адуу морилгын үсөөн болгогдобо.

Мүнөө жэлэй зунай
„бэлшээридэ бүхыдөө 13843
толгой эбэртэ бодо мал, 45300
хонин, 4296 толгой адуу морид
гаргагдаа хэн. Энэнь
нѳдондойхиѳо нилээд үсөөн
болоно.

Зунай бэлшээр идэ
гаргагданан малаа хүшлүүлжэ
барлуулха гэшэ малшада
белүүлхэ гол зорилгонь юм ааб
даа. Аймагаймнай малшад энэ
хараа зорилгодоо хүржээ
шадаба гү? Үхэр малай үсөөн
болоһон дээрэнхэ бэлшээринь
лаб хүртэбэ хэбэртэй. Зунай
бэлшээр идэ эльгээгдэһэн малда
ветеринарно-һэргылэмжын
хүдэлмэри яһала хэгдээ. Зүгөөр
креолинай үгы дээрэнхэ малаа
угааж шадаагүй.

Холын бэлчээрэд ошоһон малшад эдээ хоолой зүйлнүүдээр нэн түрүүн хангагдаха ёһотой юм ааб даа. Тээд энэ хэрэгтэ дутуу дунданууд дайрладаа. Ажыхынуудай хүтэлбэрилэгшэд арга хургаа оложо, эдэ дутагдалнуудаа усадхачые яһала оролдоһон байна.

Уридшалан гаргахан
дүнгүүдэй ёһоор, мүнөө жэлдэ
ургасногоон хайн байжа, зунай
бэлшээридэ гаргагдahan мал
яhала хүшэлбэ.

Д.Ц. МАЮРОВА,
"Ярууна" газетын корр.

ТОЛМИ

ТҮБЭЙ АЗЯАР ТЭНЭНЭН БҮРТЭ ШОНОНУУД

Танай буряад угсаатан байхаар байтар буса хүнэй таниие "шоно гэжээт" гэж хаань, та тэрэндэ сухалдахын орондо баярые хүргэхэ болонот. Юундэ баярые хүргэхэ болонотба гэхэдэ, тэрэ хүн буряад арадайтнай түүхээр, уг гарбалаартнай хонирхогод байна бшуу. Энэнь юун дээрэнхэ мэдэгдэнэб гэхэдэ, "буряад" гэхэн нэрэмнай "бүрэд" гэхэн түүрэг гү, али манжа үгэһөө гарахан гэжэ эрдэмтэд тоолодог. Тээд "бүрэд" гэхэн үгэмнай "шоно" гэхэн үгэ болонот даа.

Манай дээдэ үеынхид шонодо хүгэдэн мүргэдэг байһан дээрэнхэ тиигэжэ буряад гэжэ нэрэтэй болоһон байжа болоо. Тээд энэ шоно гэхэн амитанда бүхы буряадууд хүгэдэн мүргэдэг байгаа гү, али зариманиинь гү?

Мүнөө үеын буряад арад IX-XI зуун жэлүүдэй үеһээ эхилжэ, олон арбаад обогой зониие хамтаруулжа, ёһотой арад боложо эхилһэн гэжэ эрдэмтэд тоолодог. Тэрэ үедэ обог бүхэн өөр өөрын мүргэлэй амитадтай байдаг байгаа. Жэшээнь, шоно, нохой, буха ноён баабай, хандагай, буга, бодон гахай, хун шубуун, эрьсын эрөөн гутаар, нашан, бүргэд гэхэ мэтэ.

"Буряад", "монгол" гэхэн нэрэнүүд анха түрүүшынхнээ VI-VII зуун жэлүүдтэ хитад номууд соо дурдагдаһан байдаг. Тээд бүри аяар III-IV зуун жэлүүдтэ ажалууһан сяньбинуудай үеһөө эхилжэ, эртэ урдын монголшуудай шоноһоо уг гарбалтай тухайнь түүхэ домог хэлсэгдэдэг байгаа: "Хүннуудай шаньюй айхабтар сэбэр хоёр басагатай байгаа ха. Иимэ сэбэр басагадаа хүнүүдтэ хадамда үгэхэ гэжэ яахаб? Тиигэнхаар би тэдэнээ Тэнгэрийн мэдэлдэ үгэхэмни", - гээд, хүнэй байдаггүй газарта үндэр ордон барижа, хоёр басагадаа тэндэ оруулаад, тэдэнэйнгээ хуби заяае Тэнгэридэ залаба ха.

Хэдэн жэлэй үнгэрһэн хойно тэрэ ордон доронь нэгэ хүтшэн шоно нүхэ малтажа, басагадые харууһалан байдаг болобо. Тиихэдэн басагадай дүүнь тэрэ шонодо хадамда гаража, тэрээнхэ хүбүү түрбэ. Тиигэжэ монгол арад би болоһон юм.

Тиигээдшье монгол хаашуул өөрынгөө утые Бүртэ Чино Гоа Марал хоёрһоо эхилээ гэжэ хэлэдэг. Тиихэдээ тэрэниие 758 оной үе багаар байһан гэжэ багсаамжалдаг бэлэй. Бүртэ Чиноһоо эхилэн тоолохо болоо хаа, Чингис хаан 23-дахы үе болоно.

Мүн "Нюуса тобшоно" монголшуудай дунда чинос обог байгаа гэжэ хэлэгдэнэ. Гадна ойрод монголшуудта, хальмагуудта чонос, эхирид буряадта шоно обогой байһан тухай мэдэнэбди. Эдэ бүгэдые дээрэ дурдахадаа, монголшууд болон буряадууд үнэндээрээ шоноһоо гараа бэшэ, харин нэгэ уг гарбалтайбди гэжэ хэлэхээ хүсэһэн байһаб.

Буряад обогүүдэй айхабтар олон байһан тула би эндэ гансал хори буряадууд тухай тогтохо хүсэлтэйб. Зүүн зүгые шэнжэлдэг түүхэтэ эрдэмтэн Георгий Никитич Румянцев "хори" гэжэ нэрые I зуун жэлэй үедэ ажалууһан сяньбинуудай өөһэдэгөө нэрлэһэн нэрэ гэжэ тоолодог байгаа. Ушар юуб гэхэдэ, олон тоото монгол обогүүдэй үндэһэндэ "хори" гэжэ үгэ оролсодог. Жэшээнь, хорчин, хори-түмэд, хорлос, хурумша, хорхон гэхэ мэтэ.

Гадна эртэ урдын түбэдүүд бүхы монголнуудые "хор" гэжэ нэрлэдэг хэн. Тиимэһээ энэ олоной тоодо байһан "хор" гэхэн үгэ нэгэнэй тоодо ороходоо, "хо" гү, "ху" гэжэ байһан ха гэжэ эрдэмтэн багсаамжална. Хитадууд, сяньбинуудай дээдэ үеһе "дун-ху" гэжэ нэрлэдэг байгаа. Энээн дээрэнхэ харахада, энэ үгэнь "хойто хорнууд" гэжэ удхатай байжа болоо хаш. "Дун-ху" гү, али "хойто хорнууд"

гэжэ нэрэтэй монгол үндэһэтэнэй дээдэ үеынхид Байгал шадархи дайдаһаа зүүн монгол хүрэтэрхи үргэн ехэ газар дайдые эзэлжэ һуудаг бэлэй.

Мүн үшөө саашань хаража үзэхэ болоо хаа, манай ээрын урда тээхи X-XI зуун жэлүүдэй үедэ эртын хитадай хойто бөөдэ Шанжун, Ян юн, Хун-юй гэжэ нэрэтэй нүүдэл арадууд ажалуудаг байгаа гэжэ түүхэдэ хэлэгдэдэг.

Тэдэниие хамта дээрэнэ Хүннү гү, Ху аймаг гэдэг байгаа. Мүн тэдэниие түбэдөөр "хор" гэжэ нэрлэдэг хэн гэжэ дээрэ дурдаа хэмди. Тиихэдээ мүнөө үеын монголшуудай, тэрэ тоодо буряадуудай, илангаяа хори угсаатанай дээдэ үеһе хүнүүд байжа болоо гэжэ элирнэ бээ. Дээрэ хэлэгдэһэнхээ үндэһэлэн, хори угсаатан гэшээ аяар тэрэ холоһоо түүхэтэй гэхэн бодол гаража ерэнэ. Эгээ тиимэ юм гэшээ хаань, хэдэн асуудал тобойжо бодоно.

Нэгэдэхинь хүннү, дун-ху, тэдээнхээ гарахан сяньби, тоба, мутон, жужан, кидан, мүн Чингис хаанай үеын тайчууд, жалайр, хэрэйд, мэргид, найман, татаар, ойн иргэд (ойрод, хори, бургуд, түмэд, булгачин, хэрмэчин, уряанхай) ямар хэлэн дээрэ хоёрлэдэг, ямар үндэһе яһатан байгаа?

Манай ханахада, тэдэнэр бултадаа монголшуудай дээдэ үеынхид болоно. Хоёрдохинь: юундэ эртэ урдын монголшууд "хор" гэжэ нэрээ гэхэн болоноб? Гурбадахинь, "хор" гэжэ нэрээ үшөө гээгээгүй хори буряадууд монголнуудһаа таһарһан болоно гү, али монголнууд хори буряадаһаа гү? Дүрбэдэхинь, "монгол" гэжэ нэрэ хэдыдэ, хаанаһаа гарааб, ямар удхатай үгэб?

Мүнөө үедэ "хор" гэхэн үгын үндэһэнхөө нэрэ залгуулжа байһан арадууд Түбэд оронһоо эхилээд, Саха Республикын хоролор угсаатан хүрэтэр нэмжын ажалууна. Хори буряадуудай анхан би болоһон тухай олон тоото түүхэ домогууд арад зоной дунда хэлсэгдэдэг гэшээ.

Тэдэ домогуудые таанадшье мэдэжэ байна ёһотойт: "Эртэ урда сагта Барга баатар гэжэ хүн ажалуутаа. Тэрэ Олёдой, Буряадай, Хоридой гэхэн хүбүүдтэй хэн ха. Хоридой хүбүүниие Байгал далайн эрьедэ агнуури хэжэ ябатар, хун шубуудаар хубилһан Тэнгэрийн басагадэй нүбсана хубсаһа нюужа, тэрэнээ хамга абанан юм ха", - гэхэ мэтээр хэлэгдэдэг.

Энэ дээрэ дурдагдаһан Барга баатар, Олёдой, Буряадай, Хоридой гэгшэд эртэ урда сагта үнэн дээрээ ажалууһан хүнүүдэй нэрэнүүд бэшэ, харин оройдоол тэдэ үндэһе яһатанай нийтэ нэрэнүүд болоно. Тиимэһээ мүнөө үеын ойродууд, буряадууд, хоринор анхан сагта барга яһатанһаа гараа гэжэ түүхэ домог дотор тэмдэглэгдэнэ гэжэ Зүүн зүгэй элитэ эрдэмтэд Г. Н. Румянцев, А. П. Окладников, Ц. Б. Цыдендамбаев болон бусад зүб тоолоно гэжэ ханахаар байна.

Эртэ урдын монголшуудай дээдэ үеынхид Гималайн хадануудай ара талада һуурижажа байһанаа, юундэ Хойто зүг барин нүүхэ ушартай болооб? Хэды үедэ эртэ урдын түүрэгүүд, уйгарнууд, киргизүүд, яхадууд мүнөө үеын Монголой, Байгал шадарай газар дайдаһаа Баруун, Хойто зүг руу нутагаа уридааб?

Буряад угсаатанай дээдэ үеынхид Байгал шадар хэды багта һуурижааб, али тэдэнэй тоонто нутагынь алдарт далайе тойрон нэмжыдэг байгаа гү? Тиигээ гэжэ ханахаар. Ушар юуб гэхэдэ, буряад арадай олон тоото үльгэр домогууд соо Байгалдалай саг үргэлжэ дурдагдажа байдаг.

Мүн Чингис хаанай дээдэ үеынхид анхан сагта хаана байһан болоноб гэхэн асуудал гаража ерэнэ. Энэ асуудалда "Монголой нюуса тобшын" түрүүшын мүнүүд харюу

үгэнэ гээ: "Чингис хаанай уг изагуур гэхэдэ, дээдэ тэнгэриһээ заяатай түрэнэн Бүртэ-чино өөрынгөө хамган Гуа-Маралтай хамта Тэнгис далайе (дотоодо далай) гаталжа ерээд, Онон мүнэнэй эхиндэ Бурхан халдун уулада нутаглажа, Батцагаан гэдэг нэгэ хүбүүтэй болоһон юм".

Зарим эрдэмтэдэй ханамжаар эртэ урдын монголшууд Байгал далайе Тэнгис далай гэжэ нэрлэдэг байгаа гэхэн ханамжа би. Магад эгээл тиимэһээ Чингис хаан: "Баргуджин Түхэмдэ, Онон, Хэрлэндэ түрэнэн үшүүн бүхэн гараха түрэхын эрэлхэг зоригтой, һонор ухаатай түрэхэ юм. Харин басагадын зүүдхэл шэмэгшьегүйгөөр сэбэр найхан, гартаа дүйтэй, шуран солбон, найхан зантай түрэхэ", - гэжэ уридшалан хэлэдэг байгаа гэжэ Рашид-ад-дин бэшэһэн байдаг.

Хоридой мэргэн гэшэмэйн үнэндээрээ түүхэдэ байһан хүнэй нэрэ бэшэ, харин оройдоол тэрэнэй уг гарбалтайнь нэрэ болоно гэжэ дээрэ хэлээ хэмди. Тиихэдээ тэрэнэй хамгад, 11 үри хүүгэдын хайшаа орохо болоноб? Буряадай мэдээжэ эрдэмтэн Ц. Б. Цыдендамбаев Баргуджин гуа гэшээ эхэнэр хүнэй тусхайта нэрэ бэшэ, харин Баргуджин Түхэм нутагтай эхэнэр гэхэн ойлгосо болоно гэжэ хэлэнэ.

Удаадахы хоёр хамгадын болохо Шарадай, Нагатай гэгшэд үнэхөөрөө байһаншье байжа болоо хаа, Хори мэргэнэй ямаршье хамгад бэшэ, харин арад зоной ухаан бодолдо үлэһэн удагадай нэрэнүүд байжа болоо хаш.

Зай, тиихэдээ хориин арбан нэгэн эсэгэнэр болохо галзууд, шарайд, гушад, хуаасай, хүбүүд, харгана, худай, хальбин, бодонгууд, батнай, сагаангууд гэгшэд баһал хүнэй нэрэнүүд бэшэ гэшээ ааб даа. найнаар анхаржа хараа хаатнай, олонхи эсэгэнэрэй нэрэнүүдтэ олоной тоогой залгалтын байхые хараа бээт.

Хориин арбан нэгэн эсэгэнэрэй угай бэшэгүүдые болон харбаалжан модые шэнжэлжэ үзөөд, Ц. Б. Цыдендамбаев хориин ёһотой угууд гэхэдэ, галзууд шарайд хоёр болоно гэхэн тобшолол хэнэ. Гушад галзуудаа таһаран гараа, хуаасай, хүбүүд, харгана, худай, хальбан обогүүд түүрэг гарбалтай, бодонгууд кидан гарбалтай, батнай, сагаангууд монгол гарбалтай гэжэ эрдэмтэн тоолодог байгаа.

Мэдээжэ эрдэмтэнэй хориин угууд тухай хэһэн тобшололнуудые зүб гээд бодошье, олон тоото асуудалнууд орьёлон бодоно. Нэгэдэхинь, оройдоол хоёрхон отог зон үлэгшэ юһэн оброгхидые хүсөөрөө диилэжэ ниилүүлһэн болоно гү?

Хоёрдохинь, хориин арбан нэгэн эсэгэнэр хэдынэй үедэ ниилэһэн болоноб? Гурбадахинь, хуаасай, хүбүүд, харгана, худай, хальбин гэхэн түүрэг обогүүд монгол хэлэтэй байгаа гү, али тэдэнэр хэзээ монгол хэлэндэ хурааб?

Дүрбэдэхинь, хориин арбан нэгэн эсэгын анханай нутаг хаанаб? Табадахинь, юундэ хориин арбан нэгэн эсэгын гол обогүүд болохо галзууд, шарайд нохойдо хүзэглэн мүргэдэг байһанаа орхижо, хуаасай, хүбүүдэй хун шубуугаар гарбал хээб гэхэ мэтын болон бусадшье асуудалнууд тон олон байна.

Эдэ бүхы асуудалнуудта харюу үгэжэ шадангүй, гансал уншагдаһангаа урда табигша монгол хэлэтэй кидан яһанай бодонгууд обогой "боошын архида ногтоогүй, бугын мяханда садаагүй", "бодолгүй бодонгууд..."

Д. БАЛЖИНИМАЕВ.

Эрдэни ДУГА ШҮЛЭГҮҮДЭ ДЭБТЭРХЭ

Улаа наранаар
Унаһан хорёо дээрэ
Шаазгай уринаар
найзгай шаханаал.
Айлаа зүгнэһэн шахань
найе зүгнөө гэжэ баяса
нүрэн бодобоб. Газааша
Гараһаар харааб.
наргаһаар харабшалбаб.
Сагаан саһан наадажа,
Сагааран сэдхэл заадаб.
Энэ үлөөгүүр нутагтам.
Энжэ хэрэг бүтээдээ.
Унаһан хорёогоо заажа,
намгаяа баясаахам.
Шаханаһан шаазгай заажа,
Хүбүүгээ жаргаахам.

Бурханай табисуураар
бүтэһэн,
Бүхы юумые харан, үзэн,
сэдхэл соогуураа гарган
Тэдэм шэб шэнэхэнээр
үзэгдэнэ.

Тиихэдэнь,
Би өөрыгөө
Бурхандаа мэдэржэ,
Бүхы эдэ юумые
Би боложорхиһондоо,
Баяртайб,
Буянтайб.

Тэндэ, аглаг соорхойбоо
Буутай амаар
Бугын дуун...

Тэндэ, аглаг соорхойдо,
Тэнгэри эбэрээрээ зүхэн,
Буга

Буухирһаар гаража ерээб,
Үдэшын толые
Ултишэн ерээб.

Дуудлаһан дайсанаа
Диилэхээ ерээб.
Тэрэ гэнэдээ

Хүнэй хара мэхэлээ,
Тэрэ үхэлөө мэдэрбэшье,
Сагаалса болоһоноо

ойлогобойш
Сагтаа мартаал айдаһаа.
Сэхэ буугай ама руу
Нүүлшынгээ тулаадаһаа

гараһандаа,
нүрэн харайгаа,
Үхэдхэн унаал.

Үдэшын толо дороо дараа,
Буга

Бурхирһаар гаража ерээб,
аад...

Тэндэ, аглаг соорхойдо...

Үдэшөөр,
Үдхэрнэ боро хараан.

Үүдэм һула,
Мүшэд шатаагаада тогтоһон

Мүнхэ юумэ шэбшээр
огторгойнышье үүдэн һула.

Орон дэлхэйтээ,
Бурхан тэнгэритээ нутагтам.

Уулзанаб нүгшэһэн эхэ,
эсэгтээ.

Уунаб мүнхын хара уһа.
Уудалнаб урда наһаа.

Үзэнэб хойто наһаа...
Үзэлшэн гүб

Энэ үдэшөөр?...

Баяртайб,
Баһал таладаб.

Хангал аяын, гангын -
Ая гангын

Хангал шангал!
Сээжым дэлбэлэн,
Сэдхэлдэм ороно.

Гангын ягаан
Сэбэр үнгэ,
Аялн буурал

Сэсэн удха -
Ая гангын санзай!

Городой захын гэрнүүд
Гороо ялагар галуудһаа
Голоо таһа харгаа,
Нюдөө аняад,

Нүхэн харагхы.
Нүүлшын автобус
нүүзэгэр хоёрые буулгад,
Гороо гал уруу

Газаа даран яарана.
Галхан, тамхиной галхан
Городой захада унтарна.

МЭЛМЫ НЭЭНЭН ЖАНРАЙСИГ

ЕРЭД онуудай эхээр Монголой Гандан хийдтэ Арьяа-Баала бурханай Жанрайсийг, ланза хэлээр **Авалокитешвара**) бурханай биее бүтээх хүдэлөөн эхилжэ, мүнгэ зөөри, бадар суглуулаха бадал хэгдээн юм. Тингэжэ олон түмэн хүн зон хандиб үргэжэ, сүргийг зөөри суглархан байгаа.

Томо гэгшын сэргэ бурханийн бүтээх хүдэлмэри хая эхилбэ гурбан жэлэй саана дуулахадаа, тэрэ нангин хэрэгтэ гар тээгдэг наа... гнэн хүсэлөө монгол нүхэдтэ мэдүүлэн байгаа. Тэрэ ошдог хабар тусхай урилга ержэ, би гурбан нара тэгдэ хамтад ерээб, - гэжэ алташа-мүнгэшэ дархан, Россин Уран урдашдай холбооной гэгшүүн, Буряад Республикын габыята уран урдаша Дамдин-Доржо Базарович Гыванов хөөрэнэ.

Алхан - 1910 ондо үндэр томо Жанрайсийг бурханай бие бүтээжэ, аргагүй ехэ арамнай болоһон түүхэтэй. Тингээд жомын тэрэ бурханай бие задалагдажа, үнгэтэ түмэриень үхэр үү болгожо шудхахыень Росси руу эльгээһэн гэдэг. Энээн тухай манай газетэдэ ерээд онуудай эхээр материал толилогдоһон байха. Энэ урдашдаг хамтад сэдхэлдэ хадугданһыень байжа болоо.

Мүнөө бүтээгдэһэн Арьяа-Баала дүрбэн мотоортой нэгэ нюуртай юм. Монгол нюотай бүхэнһөө шауу суглархан 50 гаран уран урдаша сугларжа, дүрбэн бүлэг боложо ажаллаһан байна.

Жэшэнь, хоёр хүдэнь (үбдэг хүрэтэр) бүтээгдэжэ хоёр бүлэг ажаллаа. Үбдэгһөөнь сээжэ хүрэтэр баһа тусхай бүлэг ажаллаагай байгаа. Үбсүү, сээжэ бэеһынь хубинуудай, дүрбэн мотор тархи мэтһынь ажал ехэ харюусалгатай байгаа гэнэ. Энэ үндэһэн манай дархан ажаллаһаа юм байна.

Хэдэ шэнээн томо бээтэй бурхан бүтээб гэжэ мэдэхээс баһа баатнай, нийм нэгэ жэшээ дурдаһуу. Ара талын (үбсүүнэйгээс) мэдэжэ байһан бээтэй гар дээрэ би хашалгүй хэбтэжэ байдаг гэһэн. Үдэр хүнигүй ажаллаха саг болодог байгаа ха юм, - гэжэ Дамдин-Доржо Гыванов хөөрэнэ. Заримдаа хоёр хүн багтаад ажаллаха юм ха.

Бүхы бэеһынь "армагы" сагаан шабараар (гипс) жэлэжэ, үбсүүнэй бүтээһэн хойноо, 2 миллиметр зузаан эдээр бүриһэн юм. Эндэл тон нарин нягта хүдэлмэринь хэгдэжэ гэжэ ааб даа. Үбсүүн хэгдэжэ ажал ехэ. Хамаг юмэһынь бүтэһэн, бүхы бүтээһэнэйнь гагнагдажа хонгодоһон хойно декабрь соо Арьяа-Баала бурхан баримал дүр арамнайлагдажа, мүргэлһиде утгадан болохо.

Арьяа-Баалайн дүрье барималшад зохёһон болоно гү, али нэгэ дүр хэрэглэдэг гү? Тусхайтаар хүн Түбэд ошожо, тэндэ байһан Арьяа-Баалайн бие али бүхы талаһаан буулгажа, бэлэн зураг асараа юм даа, гэжэ Ж.-Д. Б. Гыванов харюусаба.

Эдэ бүхы хүдэлмэринь хэн ударидаа гэжэб? Арьяа гэжэ барималшан (скульптор) ударидаа. Ленинградта шонгай нэрэмжэтэ институт дүүргэһэн Намдын Пүрэв манай ажаллаһаа хэрэглэдэг. Баһа багана гэжэ барималшан байгаа. Тэрэ дээдэ гэгш дархан Баатар бригадирнай байгаа, - гэжэ манай дархан хөөрөнэ.

Ц. ДОНДОГОЙ.

Ойро МАНДАРА

ХАШАН ЗЭЭРДЭ (Басни)

Хабарай хагданда
үрэгэрхэн Дааганай
Хабаржа борьбоороо
найгалзан ябахадань,
Хаанааашаа хажуудань
Хашан Зээрдэ
Хүрэг эрээд хүрхэйтэбэ:
Харахааа муухай байнаш,
шүхэр!
Адуу моридой
абари шэнжэ үтэй!
Ай даа, энэ даахынши,
Аиды яаж ябанабши?
Ямар морин болохо аабши?
Бажа хоолойгоо
тэжээхэбши?
Тыфу! - гээд,
Хобоолон уусаяа
хондолзуулахаар,
Хонингойтоо байрада
тэгүүдээ...
Хонго үдэрнүүд түргэн
ошоо,
Халүүлэн Дааганай
хүлэг болоо.
Хатарта бэрхэ гэнэн суу
Доло ойроор тараа бшуу.
Хүлэг мориной ногоондо

нэгэтэ
Хүлбэрэн, наадан,
хатаран ябахадань,
Хашан Зээрдэ харгыдань
ушаржа:
- Байзыш, наашаа, шаданш
одоо.
Баяртайб шамдаа бишн
мүнөө,
Хүлэг болохо унаганһаа
даа, - гэжэ
Хүндэлэн байжа
ниллагашаба.
- Мэдэхгүйш даа, Хашан
абгай!
Мүнөө хая ойлогоо гүш? - гээд,
Жэбжэгэр гоё бээтэй морин
Жэшээ найнаар урдань
байгаа.
...
Балшар залуу ябахадань
заримад,
Бүдүүрхүү зангаа гарган
байдаг.
Хожом хойно томо
болоходош,
Хойно, урдаш гүйжэ
наймһардаг.

Ойрод монголой үльгэрнүүдхэ

МОДОНОЙ НҮҮДЭРТЭ

уужа абаад, одоо хүсэд хүлөө жийжэ амарах гэжэ хэбтэн сасуугаа хамараа татаһаар шанга гэдэгээр хурхиржа байхадань, Аргашан аргал түүжэ, уйна табига. Хүхэ Нюдэн баянай хүдэ дээрэ уяжа, нүгөө узуурыень бүдүүн модоной гэгшүүнһээ уяад, өөрөө тэрэ бүдүүн модон өөдэ абиржа гараад, бээс харагдахаар бээс болгоод, баянайгаа нюур дээрнэ шээжэрхихэднэ, баян ехээр, сошоод гүйн гэхэдээ, дээрнэ татагдаад унаһанаа мэдэнгүй унажа, мэдээ ухаа алдаба.

Аргашан тэрэ үдэн модоноо мэдэгдэнгүй буужа, шабар, тоһон болоһон баянайгаа бээ аршажа: "Үгы та яабат, юун болооб?" - гэжэ һурахада, баян нюур шарайгаа аршаад, хүдөө уяатай байһан дээрнэ тээшэ хилан-хилан гэжэ хараад: "Энэ модон сахюусан модон байгаагай? Миний нюур шарай дээрэ халуун хура оруулаа", - гэжэ хэлэб.

Хүхэ Нюдэн тээшэ Аргашан түргэн хараад: "Ай даа! Энэ

модоноо шудхэр, шолмосууд сугларханай юм. Миний нэгтэ энэ модоной нүүдэр дор унтаж байтарни, хоёр хүлгем туша жархилан юм. Танайһынь нэгэ хүл тушаатай гэжэ харанаб", - гэжэ тушааһы тайлажа үгэбэ.

Хүхэ Нюдэн баянай шарайнь хүри улаан болоод, түргэн гэдэгээр бодоод, шэрдэг ташуур хоёроо орхёод ябашаба. Тэрэ сагнаа хойшо тэрэ баян модондо дүтэ ошохоёо болиһон юм даа.

Сергей БАХЛАЕВ

хуушан монголһоо буряадшалба.

"Гэсэрэй" 1000 жэлэй һайндэртэ бэлэдхэлэй үедэ суута үлгэршэн-гэсэршэн Майсын Асыевай түрэхөөр 115 жэлэй ойдо зориулагдһан баяр ёһолол 1994 оной ноябрийн 23-да Түнхэнэй аймагта болоһон юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һайндэрэй концертһээ хэһэг хураагдана.

ХҮГШЭДЭЙ ХӨӨРЭЛДӨН (Шог рассказ)

Дарима хүгшэн эртэлжэ, магазин тээшээ алхалба. Үдэршлэн Ханда эжы гэдэг хүршэ хүгшэнийн: "Үглөөдөр магазиндаманай талха тарьян гараха гэжэ дуулааб", - гэжэ Дарима хүгшэндэ хэлэһэн байгаа. Тингээд тэдэ хоёр хүгшэд үүр сайжа байхада, магазинай хажууда уулзажа, яаралгүйхэн хөөрлэдэнэ. Түрүүн хүгшэд урданайгаа саг байдал тухай өх-хүхэдтэй энэлдэжэ байтад хөөрлэдэбэ.

Ханда эжы, манай Сыниамаа абгайе һанана гү? Шэгэ город ошожо, баарһан, абгаймнай манайнгаа үхибүүдтэ эдюулхээ сүүһээ бэдэржэ оложо ядаад, нэгэ ород хүнһөө бүхы мэдэхэ шадаг ород хэлээ гаргаа һэмнай. "Шүүшэ а гдэ пардайт?" гэжэ һурахада, тэрэ хүнийн гахайн поршоонхо бэдэрнэ гэжэ ханаад, "Чушками, бабуля, на барахолке торгуют" гэжэ хэлэһэн байгаа. Тингээд абгаймнай баарһан буруу хэлэһэндэ эшэжэ, нэгэ бага саахар боохор асараа һэн гээд, Дарима хүгшэн энэлбилэнэ.

- Ээ, тэрэһини тэрэ даа... һанана гүш, Дарима? - гээд Ханда эжы энэлбилэн эхилэб. Манай нюотатга буряад һамгатай хитад байгша һэмнай? һанана гүш? Тэрэ хитад һамгандаа городоноходонь, чеснок захяаб гэжэ "Пирвези Дулма с города шесног". Һамганинһе юу хэхээ һанаа юм бэ гэжэ һананһан аад, юунһынь гэжэ нүхэрһөө һурангүй, үхэрэй зургаан хүлүүдтэ даажэ ядан городһоо асарба. Үбсүүнэйгөө захяа дүүргэһэн һамган ехэ баяртай, үбсүүдөө зургаан хүл барюулба. Тэрэнь ехэ сүхалла хүржэ, "Я тибс лукин брат закачивал, а ты мне коровин ноги зашлем пирвезаа, а!" гэжэ ганирба.

Айнаһан һамган юутээшэ ойлгохоёо болёод, онби агий гэжэ үбсүн руугаа хараа бээтэй. Чеснок гэжэ мэдэхгүй

һамганда, арай гэжэ асарһан хүлүүдтэнь үбсүүнэйгөө газашһан хаяхада муу байгаа ёһотой...

Ай даа, бидэ ород хэлэһынь мэдэхгүй туһуур ябалһа һэмди. Мүнөө эддэб хэлэн дээрэ манай залуушуул ядангүй хөөрлэдэнэ. Муунь юун бэ гэхэдэ, хүбүүд, басагадйманай үри хүүгэд буряад хэлээ мартажа, лансал ород хэлэн дээрэ хөөрлэдэдэг болоһон. Битара Солбон, Баяр ашанарайнгаа хөөрлэдэхэднэ, юуһынь ойлгохгүйдөө, уртам хухаралһаа. Тээстэн Солбон ашамни кино харааб гэжэ һонирхолтойгоор "Царевна-лягушка" гэжэ байгааа шолмоһоноб. Юун бэ даа лягушка гэһэншэ, баха гү даа? гэжэ һураба. Тэрэһини урданһаа: "Не бахаа, а лягушка" гэбэ. Иймэл даа мүнөөнэй үхибүүд, өөрингөө түрэл хэлэ мэдэхгүй", гээд Ханда эжы хүндөөр һанаа алдан һууна.

- Ханда эжы, ехээр һанаа бү алдыт... Мүнөө буряад хэлээ саадһаан эхилээд заадаг болоо. Тингэһээр буряад хэлээ мэдэхэ болохо бээтэ гү багашуунай.

- Бү хэлэ-ээ, Дарима. Мүнөө Ельсин муу гэжэ байжа гүйдэнэ гүб даа?.. Абажа үзөө һаа, һашимба гэхээр бээтэ гү тэрэ Ельсиндэ. Хээрэ хараа үзөө һэмши, буряад һамгадай хилээмэ, бүлээшэ пееһэндэ барихыень Зарима бэрхэшүүл огород-могород гэжэ байгаа, үгэрсэ, - һонгинонууды хитадуудһаа дутаггүй гарижэ одино байн гү.

- Мүнөө залуушуунай хара уһааа уугаагүйл һаа, яһала бэрхэнүүд боложо байна. "Нохой хамартаа хүрэхэдөө уһаа гэжэ урданай үгэ тон зүб бээтэ гү?" - гэжэ Дарима хүгшэнэй хэлэһээр байтар, хүн зон олон боложо, талханай хойноһоо ерэхэн һамгадай шууһан һүхирлэдһөн болобо.

Р. АРСАЛАНОВА.

УРДАХАЙ ДУУНУУ

Арынгаа модоной хүхэ
байхада,
Ангирхан шубуунай үе юм даа.
Абын хүбүүнэй уймар ябахадань,
Арбаадхан насанай үе юм даа.
Хүбшынгөө модоной хүхэ
байхада,
Хүхыһэн шубуунай үе юм даа.
Хүхюүхэн хүбүүнэй уймар
ябахадань,
Хорёодхон насанайн үе юм
даа.
Боорингөө модоной хүхэ
байхада,
Булжамуур шубуунай үе юм
даа.
Баабайн хүбүүнэй уймар
ябахадань,
Балшархан насанайн үе юм
даа.
...
Бороонь ороно даа гэлсэнүүд
дээ,
Бүрин хаан ойрохон аргагүй
юм.
Баталаад ябана гэлсэнүүд дээ,
Бодоһон нэгэдүүсэһэн аргагүй
юм.
...
Сасань ороно гэлсэнүүд дээ,
Сарыдаг ойрохон аргагүй юм,
Саналаа нэгэдүүсэһэн аргагүй
юм.

Ургын Химин хойморто
Үбэр ехэтэй хүхы хангай
Үбдэг дээрэ үсхөөсөн,
Үбгэн буурал аба, эжымни
Хандаһаагай үндэртэ
Хазараа гэгээ морин дөө.
Хари ходо газарта
Ханиласна мэртэа бээм дээ.
Арадань үргэсэн,
Алирса жэмэс амтатай,
Алирса дээрэ үсхөөсөн,
Абажы хайратай.
Мисосондонь үргэсэн
Мойло жэмэс амтатай.
Менсхыан үргэсэн,
Аба, эжы хайратай.
Ханда үрүүгаа харгыласан,
Хазартаа морин эрдэни.
Харин зоноор танилсуулсан,
Хайрата дүхэй эрдэни.
Улаал үрүүгаа харгыласан,
Унаһан морин эрдэни.
Олон зоноороо танилсуулсан,
Укин дүхэй эрдэни.
Абын модоной намаан дээрэ
Ангир шубуунай жаргал юм.
Алтан аабхын аабхыһаар дээрэ
Абын хүбүүнэй жаргал юм.
Хүбшын модоной намаан дээрэ
Хүхын дүхэй жаргал юм.
Хүхэ дүхэй дэбисхэр дээрэ
Хүхэй хүбүүнэй жаргал юм.
Хүхюүр Химин хойморто
Хүхэри харадана хүхы
хангай.
Ханда ороно үсхөөсөн,
Ханда буряад аба эжымни.

Хадан оройгоор харахадань,
Харанхы манан соо наран
байна.
Хагда ногоон соо харахадань,
Ханхиндаг дуутай булжамуур
һууна.
Ханхинадаг дуугһынь
шагнахадам,
Ханиласан гансам санагдана
даа.
Улаһын оройгоор харахадань,
Улаһын манан соо наран
Ургын ногоон соо харахадань,
Уянгалдаг дуутай булжамуур
һууна.

Уянгалдаг дуугһынь
шагнахадам,
Ушарсан гансам санагдана даа.
Шалһын ойро оройгоор
харахадань,
Сэнхир манан соо наран байна.
Сүсэг ногоон соо харахадань,
Шэнхиндэг дуутай булжамуур
һууна.

Шэнхиндэг дуугһынь
шагнахадам,
Шэнэлсэн гансам санагдана
даа.

АВТОРФАА: Хүндэртэ
редакциһиндэ! Эдэ дуунуудынь
газетын хуудһандаа гаргахыёнтай
хүсэнэб. Магад хүнүүдтэ
һонирхолтой байжа болохо.
Мэдэхэ дуунуудайнгаа
заримынь эльгээбэ.

БУДЫН ДОРЖО.

Сэлэнгын аймагай
Ташар тосхон

байгал шадарай нютагүүдт

ЯРУУНЫН АЙМАГТ

Зунай эхээр Нархата хууринда хоёр дахар байрын гэр түймэртэ шатажа, 9 бүлэ хохидобо. Түймэртэ ороһон зондо булаараа нэгдэжэ, арга шадалаараа туһалха гэхэн урданай ёһо заншалыг хэргэжэ, хууринайхид хаба соогоо али болохоор туһа хүргэнэ.

Шэрэнгийн колхозой хүтэлбэри нютагай дунда хургуулиг гүйсэд бэшэ дунда хургуули болгохо гэхэн аймагай эрдэм, хуралсалай таһагай шийдхэбэриг эрид буруушаагаа хэн. 10-11-дэхи классуудай хүбүүд, басагадыг ондоо хургуулида ябуулхагүйн тула тус ажахынхидай хамтын суглаанай шийдхэбэрээр 10 толгой эбэртэ бодо мал тушаагдажа, мүнгэнийн хургуулида дамжуулагдаха юм. Хэрбээ байдалай бүри доройтон муудаа хаа,

нютагаархид үмсынгоо малыг худалдахаар бэлэн байханаа мэдүүлээ. Дунда хургуулинуудай орондо гүйсэд бэшэ дунда хургуулинуудыг үлөөхэ тухай шийдхэбэрийн харюуда аймагай үшөө хэдэн хуурин нютагууд Шэрэнгийн колхозойхидой жэшээ дэмжэжэ байнхай.

"Победа" колхозой харьяата газар дээрэ Ярууны аймагай гурбан ажахы хамжаад, хамтын тээрмэ тодохоо. Дүрбэн ондоо сортын талха татахадаа, гурбанай нэгэ хубинь— нэгдэхэ сортын талхан гарана. Гадна "Победа" колхозойхид өөһэдн пекарнитай болобо. Тиэхэдэ хилээнэнийн сэн дэлгүүрэй сэнгүүдхээ доогуур юм.

Манай корр.

АРАДАЙ МУЗЕЙ УРИНА

Тахилгатай, мүргэлтэй Бархан уулын хормойдо Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түб бууса оршодон Барханай арадай театр тухай республикын зон байн мэдэхэ байха. Барханайхидай үшөө цага омогорхол болохо "арадай" гэхэн нэрэ адартай музей бии юм.

1956 ондо тэрэ үедэ колхозой түрүүлэгшэ ябаһан Гурдарма Ордыниевич Дамбаевай үүсхэлээр энэ музей байгуулагдаһан юм. Нютагай хүндэтэй багшанарай нэгэн Г.Э. Дамбаев түрэл газар дайдынгаа түүхэ домогуудаар онсо һонирхдог, нютагайнгаа үндэр наһатайшуулһаа ехэ олон үлгэр, гүүхэ, урданай байра байдал тухай, Барханай зоний уг изагур тухай бэшэжэ абаһан байха. Баргажан голы суута гүүхэшэн, мэдэжэ журналист болоһон Гурдарма Дамбаевай энэ хэрэг саашааа үргэлжэлүүлэгдэжэ, олон тоото һонирхолтой түүхэтэ материалнуудыг нөөсэлһэн энэ музей "арадай" гэхэн үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн юм.

Мүнөө үедэ энэ музейе нютагай дунда хургуулийн багша Цыренжаб Ширеторович Чимитцыренов байн дураараа хүтэлбэрилнэ. Үе үеүүдэ залган холбодог, арадай ссэн мэргэн хургаалыг залуу үетэндэ дамжуулагдаг багша хүнэй энэ дэмбэрэлтэй хэрэгтэ залан хүтэлбэрийн ойлгохоор.

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо зорюулан, Барханай арадай музей нютагай баатар сэрэгшэд тухай ехэ выставкэ эмхидхэ хэн. Дайнда унаһан ба амиды бусаха хуби заяатай байһан хүбүүд тухай, ара талаа ажалай баатаршалга гаргаһан эхэнэрнүүд, эдиршүүл тухай хөөрөөһөн олон материал табигдаа.

Зунай харануудта музейн хүдэлмэрилэгшэд байрынь нэлбэн шэнэлээ, заһабарилаа, шэрдээ. Мүнөө, хуралсалай жэлэй эхилһэн хойно, багшанар хургуулийн хүүгэдэ музейд дахуулан ерөжэ, Эх орондоо, түрэл дайдааа үнэн сэхэ байлгын, тоонто нютагайнгаа эрхын зоноор омогорхон ябахын хэшээлнүүдэ үнгэргэхэ.

Байгуулагдаһаар 40 жэлэй ойе ерөхэ жэлдэ утхатаа байһан арадай музей хүмүүжүүлхы гол үүргээ амжалтатай дүүргэнэ.

В.БАТОВ.

ЯЛАД УНАГА

Гүрэнэй налогой инспекцин хүдэлмэрилэгшэд Загарайн аймагта шалгалта хэжэ, миллиард хахадхаа дээшэ түхэригэй яла тохожо, бюджетэ оруулба. Байгша оной хоёрдохи кварталай туршада тус аймагта 52 шалгалта хэгдэһэн байна.

Гол түлэб аймагай томо предприти, ажахыннуудай налог тухай хуулиг хэр сахидаг байһыг шалгажа үзөө. Энэ

шалгалтын үедэ предпритинууд эд бараанайнгаа эрьсын хэмжээ доошлуулһан, буруу тоосоо хэдэг байһан гээд элирүүлэгдээ. Үнэгтэйн совхоз аймагай предпритинууд, ажахыннууд сооһоо эгээл ехэ яла түлэхэ болоһон байна. Бүхыдөө 1 миллиард 297 миллион түхэригэй яла түлэхэ болоно.

Д.ДАШИДОНДОВ.

ЗУНАЙ АМАРАЛТА ДУРСАХАДА...

Хуралсалай шэнэ жэл эхилээ. Үхибүүд амаралтынгаа үедэ хаа хаагуур ябаа, олон хүнтэй уулзаа, танилсаа. Мүнөөшье хэшээлнүүдэйнгээ забхарлалай үедэ хараһанаа, үзэһэнөө үхибүүд хөөрэлдэдэг. Миний танил жаахан хүбүүд, басагад амаралта тухайгаа иигэжэ хөөрэнэ.

Дарима, Аюна Юмдылговууд, 36-дахи дунда хургуулийн хурагшад:

—Бидэ жэл бүри Бэшүүрэй аймагай Амгаланта нютаг ошодогбди. Энэ зунаа баһал тэндэ үнгэргөөбди. Сурхарбаанай найрта һонирхолтой байгаа. Үнэе хаажа байбди, ерөхынгээ урда тээ үхибүүдтэй хамта жэмэс түүгээбди.

Таня, Дима Цыденжаповууд, 27-дохи дунда хургуули:

—Июнь һарада Хоридо, хүгшэн аба, эжындээ айлшалаабди. Июль һарада гэртээ байхадаа, машинаараа нэгэ хэды үдэрөөр Байгал, Сурхайта нуур ошоно амараабди. Эгээл һайханаар һанагдаха үдэринь—Танин түрэнэн үдэр. Руслана эгэшэмнай Франциһаа элбэг бэлэг-сэлэгтэй ерээ. Тэндэ манекенщицээр хүдэлдэг.

Катя Теплякова, 6-дахи классай хурагша:

—Июнь һарада "Дружба" лагерта амарааб. Тиймэ һонирхолтой юмэн болоогүй даа, би "Дружба" табадахияа амархаяа ошооб. Жэл бүри

болодог заншалта наадан, һайндэрнүүд эмхидхэгдээ. Июль, август һарануудта дачадаа байгаа. Баг соо уһанда ороходо гоё даа!

Цырема Дашиева, 3-дахи классай хурагша:

—Бидэ Аягма дүүтээ һара хахад соо Агада байгаабди. Нүүдэнь һара хахад туршада Бэшүүрэй аймагай Шанага нютагта айлшалаабди. Агада үдэртөө уһанда ороод, үдэшндөө тугалаа асаржа, хорёодо хааха ажалтай һэмди. Шанагада жэмэс түүгээбди, олон үхибүүдээр танилсаабди.

Е.ЦЫБЖИТОВА хөөрэлдэбэ.

Шахардуу мэдээсэл

ПОЧТЫН ТАҢАГУУД ХААГДАНА

Арад зоной хэды хорибо, буруушаабашье, Агын округой хүдөө хууринуудай хэлхээ холбооной таһагууд хаагдажа байна. Шалтагаанинь гэхэдэ, энээнһээ урид почтын зургаануудта пенси болон бусад тэдхэмжэ мүнгыг тараадаг байһан гуримынь болуулаад, энэ хэрэгтэ Федеральна Пенсионно жасада дамжуулан ябадал болоно. Тиэхэдэ хэлхээ холбоонойхид пенсиин гурбан процентыг абажа, хүдэлмэрилэгшэдэ салин хүлөөр хангадаг аад, мүнөө тэрэ мүнгээ алдахадаа, жараад хуби зоноо ажалһаань сүлөөлхэ баатай болобо.

Агын районной 13 хэлхээ холбооной хүдөөгэй предпритинуудай 10-ниинь хаагдаа, Могойтын райондо 18-һаа оройдоол 2 пунктн үлөөгдөө.

Гансал Дуларгын районной хүтэлбэрилэгшэд шэнэ гурим буруушаажа, өөһэднгоо почтын зургааниг, тэрэнэйнгээ таһагуудыг хуушан хэбээрн байлгахыг шийдэбэ. Тэршэлэн мүнгэ алтынь даалсан, хамһалсажа болоно.

Иигэжэ хэлхээ холбооной таһагуудай

хүдөө хууринуудаар хаагдахадан Агын округой арад зон бэшэ телеграмма абахагүй, телефон хөөрэлдэхгүй, газетэ боломжонуудынь нилээд хэлсэһэй болох байна. Гэхэтэй хамта зайн хахад сүүдхээр унтараажархихадан зон радио шагнаха, телевизор хараа аргагүй болонхой.

Аяар үнэ холын дайн дажарай хазаар морёор почто зөөлгэ ехэ таһалдаагүй байһан аад, мүнөө хонин наймаанай гуримда оролгон болохоор, агынхид һая нааша үзэһэ дуулаагүй эрхэ байдалтай дайраа янзатай.

Росин Федеральна Пенсионно иимэ гурим Москва шадар нэбтэрүүлжэ туршан ха. Агын захиргаанай гулаа Г.Д.Цадашевтай шэнэ гурим дурадхадаань, зүбшөө үгэжэрхөд, иимэ байдал тохёолдоһон тухай зар тунхаг тархуу зоние хүлгүүлжэ эхилээ.

Ц. ГОНГОР

ХОТЫН КИНОТЕАТРУУД

Улаан-Үдн кинотеатрай харуулагдажа байһан урхайханай фильмууд дурадханабди:

"Прогресс" кинотеатрай улаан залда— "Ширин Мырли"—11.40, 14.00, 16.20, 18.50 сахһа.

"Дружба" кинотеатрай "Уличный боец"—12.00, 15.00, 17.40, 19.00, "Красота порока"—17.40, 19.00, "Час обезьяны"—14.00.

САГАЙ ХЭДЫ ХҮНДЭШЬЕ НАА...

Буряад Республикын арадай уран бэлтгэнэй түб, мүнөө иимэ хүшэр сагай болоошье наань, шадал соогоо ялалал хүдэлжэ хэбшэбди. Хэнэйишье мэдэхээр, хаа-хаанагүй мүнгэн дутагдажа, министерство манда мүнгэ тон багаар номолно. Ехээр хэбшэ наань, өөхөдтөн хаанааа тиимэ бэлэн мүнгэн байда?

Шадалнай салингаа хэдэн нараар хожомдожо абана, мүнөө амаралтынгаа мүнгэ абаагүй зон олон. Манай түбэй соёл сагын дунда зэргээр 250 мянган түхэриг болоно. Мүнөө уран бэлтгэнэй түбтэ далан хоёр хүн ажаллана. Тэдэнэй үрбонинь арадай коллективүүдые хүтэлбэрлэдэг.

Түб хүдөөгэй клубуудта, арадай театр болон хатар дуунай хууудта горитой туһаламжа үзүүлнэ. Хүдөөгэй соёлой хууудта саг үргэлжэ манда ерэжэ, эрдэм бэлгээ үлэх арга боломжотой байна бшуу.

Манай библиотекэ манай орон соо эгээл найнаар сценарно-материалаар хангагдахаа гадна, манда Буряад Республикын композиторнуудай бүхы дуунуудай ноото хуудалхай байдаг. Энэмнай манай түбэй үмсын зөөри болоно. Тийхэдэ бидэ хоёр нарадаа нэгэ дахин "Репертуарна" гаргажа, хүдөөгэйишье клубуудта, арадай театрнуудта хуудалхай. Энэ хуудалхандамнай манай уран зохёолшодой шэнэ дуунууд, сценкөнүүд ходо хэблэгдэжэ байдаг. Мүнөө үедэ манай арадай уран бэлтгэнэй холбоон тогтоогдонхой, түбыйн хууудта ходо. Би вице-президентээр хууудалхай.

Манай эдэб янгын соёлой таһагууд хүдэлнэ. Гартаа онсо уран бэлтгэнэй, уран зураашадай бүтээлнүүд манда олоор байдаг. Үндэр наһатай, тухай мэрэгжэлгүй уран зурааша Викторий "Ногоон Дара Эхэ", "Сагаан Дара Эхэ" болоод зурагуудын зондо ехээр найхашаагдаа. Энэ таһагаймнай Нина Ивановна Филатова хүдэлнэ.

Тийхэдэ манда дуу хатарай олон ансамбльнууд бии. Тэдэ дэлхэйн эдэб арадуудай хатар табидар ансамбльнууд "Будамшуу", хүүгэдэй хатардаг ансамбль "Ургы", "Зорно ансамбльнууд "Ангара", "Магтаал", "Наран Гоохон", "Булал", эхэнэригүдэй камерна хоор "Ариг Ус" гэхэ мэтэ. Энэ найхан "Магтаал" ансамбльнай Францида гурбадахияа зондо ошожо, уралшатай найнаар ябажа ерэбэ.

Тийхэдэ "Наран Гоохон" ансамбль сентябрь соо нарын 20 наар Ирак орон мордохонь. Манай ансамбльнаа гадна, энэ зондой гастрольдо "Байгал" ансамблийн хоолойгоо хашажа даг фольклорно ансамбль ошолдохо.

Манай 50 жэлэй ойдо зориулхан хэмжээ ябуулгануудта, энэ 1000 жэлэй ойдо зориулхан найндэртэ манай арадай уран бэлтгэнэй түб тон эрхитэйгээр хабаадаһан байна.

Н. ДОНСОРУНОВА,
Буряад Республикын арадай
уран бэлтгэнэй түбэй
директор.

ИНВАЛИДУУДА - АНХАРАА

Түхэнэй аймагай инвалидуудай бэлтгэмэй "Ширл" үлэлгшэ М. Б. Сыбиковэй үлэлгшэ, үнгэрхэн жэлэй тус бүлгэмэй бүридэлдэ 129 хүн дээрэ үшөө 50 хүн нэмжэ абтаа. Наһажаал хажуутаар хүүлэй үедэ үлэлгшэн, үлбэр болоһон ушуул, үхибүүд олошорно. Бүлгэм ганса өөрын мүнгэн өрөөр бүхы инвалидуудта халха аргань үгы. Тиимэхэ манай хүн зоние социальна наһаа хамгаалгын таһагтай холбоотойгоор хүдэлдэг, үлбэр оролдолгоор али олон хэмжээ ябуулга эмхидхэдэг байна. Жэшэнь, инвалид түдэтэ мүнгэн гэдхэмжэ үлбэр талар, мүн багшанартай хэмжээ, эдэ хүүгэдые гэртэнь халха түлөөлгүгээр аршаан ууртадо амаруулха, үлбэр хэмжээ гэхэ мэтын ажал үлбэрлэдэг.

Сагай хэды хүндэ байбашье, манай зарим ажахынууд - энэйишье нэрэмжэтэ болон "Сибиряк" колхозууд, арбангуудай совхоз агайишье үлбэр зоние үлбэрлэдэг юм. Гэр байрааа харилхалхын туһадаг, түлээ үлбэр, болоомо агайишье үлбэр асаржа үлбэрлэдэг хайн заншалтай юм.

Б. БИРБАЕВ,
ажалай ветеран.

ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ ХОЛБООНДО

Буряадай эхэнэрнүүдэй холбоон хуралсалай жэлэй эхиндэ нигүүлсхы сэдхэлтэнэй ашаар хүүгэдэй хургуулин формо худалдажа абаа. Республикын хүдөөгэй 10 аймагай түд бүхэндэ 40-40 формо хубаарилан эльгээгэ.

Эгээн ехээр ядаһан гэр бүлын хүүгэдтэ энэ хубсаһан тараагдаһан байна.

Тус холбооной гэшүүд - Сэлэнгын аймагай социальна хамгаалалтын таһагай хүдэлмэрилэгшэ Т.Г.Доржиева, Улаан-Үдын врач Е. А.

Жербакова гэгшэд мүнгэ тангаар хангаха аргатай спонсорнуудые бэдэржэ, Хитадай ниислэл Бээжэндэ үнгэргэгдэһэн эхэнэрнүүдэй байдалаар уласхоорондын IV конференцидэ ошожо ерээ.

Т. САМБЯЛОВА.

ААЖАМХАН АЖАЛЫНЬ ОЛЗОТОЙ

Эдин номгон талмай дээрэ олон үнгын сээсэг набша соо жаахан тэбхэр гэрнүүд табигданхай юм. Энэ талмайн захата дүтэлхэдэ, аалидажа, шангадажа байжа саг үргэлжэ дүүсээн дуулдаг. Энэ хадаа зүгын жаахан гэрнүүд гэшэ. Зүгынүүд хүршэ гэршүүхын полиһоо, тала дайдаһаа сээсэгэй шүүһэ иишэнь суглуулжа асарна.

Ленинэй нэрэмжэтэ таряашадай ажахынуудай нэгэдэлдэ олон жэлэй туршада Сергей Николаевич Заиграев, Виктор Нестерович Рымарев зүгын ажахы зонхилогшодоор хүдэлдэг юм. Жэл бүри наранай элшын дулаанаар шаража эхилхэдэ, "ажалша нүхэд" - зүгынүүдтээ энээхэн талмай тээшэ нүүдэг. Нажарай хүүл багта хүнэй бөөдэ хайн, эмдэ ородог, амтатайхан зүгын тоһо суглуулдаг. Сээсэгэй шүүһэн ходоо элбэг байдаггүй, сагай улариһаа, бороотой гү, али аяма халуун нажарай үдэрнүүдхэ, олон юумэнхэ дуудыдаг.

Тийгэбэшье дээдэ-куналейнхид мёдоор таһалдадаггүй. Нёдондойнь мёд хаяхан лэ наймаалагдажа

дууһаа.

Сергей Николаевич Виктор Нестерович хоёр бэрхэ, дүршэлтэй зүгыншэ юм. Хоюулаа зүгынүүдэй үбэлдөө байдаг дулаан байра барья. Модшо дархашууд хандангүй, өөхөдөө зүгын гэрнүүдые баридар.

"Зүгын байдал эрилтэ ехэтэй юм. Эдэб ондоо, аягүй муухай, хурса үнэр заабол мэдэхэ. Тиимэхэ бидэ баһал зүгын ариг сээрэе баримтадагбди", - гэжэ С. Н. Заиграев хэлэнэ.

Мүнөө тэдэнэр зүгын тоһо суглуулжа эхилээ. Дүүргэдүйшье наань, нютагайхидын сладаһаа зүгын тоһо бэшүүлжэ абаха аргатай. Энэ жэл зүгын тоһон элбэг. Ажахын кассада зүгыншэ 10 гаран миллион түхэригэй мүнгэ оруулхые хараална.

Аажамхан ажалтай зүгыншэ үнэндөөшье даруу, номгон зантай юм гэлсэдэг.

- Нэрээшье, тиимэ байжа болохо, зүгынүүднай зулгы зантай ха юм даа. Ажалай байдалшье аалин шанарай шэнжэтэй, - гэжэ Виктор Нестерович Рымарев хэлээ нэн.

С. ТЮЛЮКИН.

АЛИШЬЕ ТАЛА НААНЬ НАЙШААМААР

Боря Патархеев Загарайн дунда хургуулин 11-дхи "б" классай хурагша юм. Тэрэ хурахадаа, бүхы предметүүдэ тэгшэ бэрхээр шуудалхайаа гадна, аймагта болон хургуулида үнгэргэгдэһэн спортын мурсысөөнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Хурдан солбон хубуун спортдо амжалта туулана.

- Боря абари зангаар аятай зохид, нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй юм, - гэжэ тус хургуулин багша Л.Д. Козлова омогорхон хөөрөбэ.

Борис Патархеев эрхим найнаар хургууляа дүүргэжэ, наһанайнгаа замые зүбөөр шэлэжэ, зондо туһатай хүн болохо гэжэ найданабди.

В. БАТОРОВАЙ фототекст.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Борис
Патархеев.

БОЛГООМЖОЛОГТЫ - ХАШАГУУД!

олошоржэ байһан хорхой шумуул намарай эхиндэ эндэ тэндэ ниидэнэ. Тиимэхэ хүдөө, ой тайга гараһан хүнүүдтэ гэртээ бусахадаа, найнаар хубсаһа хунараа нэжэржэ, сээрлэжэ бусатгы гэжэ зүбшэнэбди.

Л. ВАХРУШКИНА.
Гүрэнэй санэпиднадзорой
республиканска түбэй таһагай врач.

АЯТАЙ, АША ТУНАТАЙШЬЕ...

Энэ зураг дээрэ Аня Асташова Юля Шамарина хоёрые харанат. Тэдэнэр энэ намар Улаан-Үдын 15-дахы хургуулин 8-дахы класста ороо. Хургуулин газра тэдэнэртэй уулзаад, яажа амарһан тухайнь асууба.

- Зунай эхиндэ хургуулин дэргэдхи участогта долоон хонгогто хүдэлөөбди. Үгэрсэ, помидор, кабачки, моркооб, мангир болон гоё найхан сээсэгүүдэй хойноһоо харууһаалаа, үлбэрлэдэг.

Хүүдэ үелэнэр, бүлэнэр болохо хүбүүд, басагадаар Котокель нуурай турбаза ошоо хэмди. Тэндэ гурбан долоон хонгог соо амараабди. Одоо гоё

байгаа! Майханууд соо байрлаад, түүдэг дээрэ эдэе шанадаг хэмди. Загана хахуулдажа, шүлэ гаргахата, ямар амгатай гэшшэбди!

Катамаран онгосоор таваржа үзөөбди. Хүниндөө түүдэг носогоод, хүгжэм шагнажа, дуу дуулжа, зулаан наадаабди. Нуурай эрьдэ агаар арюун туылаг, тэнгэри сэнхир аад лэ, бүри үндэр шэнгээр харагдаха юм, - гэжэ басагад хөөрөбэ.

- Аятайгаар амархаһаа гадна, хургуулидаа туһатай байһангтай байн. Эрхимээр лэ хурыг даа, - гэжэ эдиршүүдэ хүсөө нэм.

Г. САМБЯЛОВАЙ фототекст.

БЭЛЭДХЭЛЭЙ КОМИТЕТ БАЙГУУЛАГДАБА

Усть-Ордын М. Н. Байгалавой нэрэмжэтэ библиотекэ 1946 ондо байгуулагдаһан юм. Ерэхэ жэлдэ 50 жэлэйгээ ой тэмдэглэхээр байна. Тиимэхэ округой захиргаан мүнөө эмхидхэлэй комитет байгуулаба.

Библиотекын байһан занабарилгада, бэшэ бүхы хэрэгтэй юмэнүүдтэнь, горитой ехэ мүнгэн гаргалалагдаха юм байха. "Байгал далайн эрьдэ" гэһэн библиографическа хэблэл толилогдохоор хараалагдаһанхай. Бүхыдөө энэ хэмжээ ябуулгын гаргаллада 60 миллион мүнгэн оруулагдаха болобо гэжэ тус округой захиргаанай сүтлаанда хэлсэгдэбэ.

З. ЮМДУНОВА.

Новосибирскын гүрэнэй университетэй Буряадай филиал байгуулагдаһанһаа хойшо оронойнгоо болон хариния гүрэнүүдэй дээдэ хургуулинуудтай нягта харилсаа холбоо тогтоожо эхилһэн байна. Тийн Бельги, Германи, Хитад болон бусад гүрэнүүдэй дээдэ хургуулинуудтай, эрдэмэй түбүүдтэй харилсаа тогтооно, аша туһатай хэлсээнүүдые

ХАРИЛСААН БЭХИЖЭНЭЭР

батална. Жэшээхэдэ, Хитадай ниислэлхотын харийн хэлэнүүдэй университетэй хэлсээ баталһан байна. Тус хэлсээнэй ёһоор, НГУ-гай Буряадай филиалай 9 оюутад энэ университетэ хуралсалаа үргэлжэлүүлбэ.

найхан Буряадай филиалай урилгаар Монголой университетэй делегаци ерэжэ, хэлсээ баталба. Энэ делегацие Монголой университетэй ректор Дорж хүтэлбэрилөө. Энэ хоёр дээдэ хургуулин оюутад нэлгэлдэн, Улаан-Баатарта, Улаан-Үдэдэ ерэжэ, нэгэ семестр хураха.

багшанарые уриха хүсэлтэй байһанаа мэдүүлээ. Хоёр гүрэнэй университетэй оюутад зунайнгаа практика сугтаа үнгэргэхэ. Эдэ бүгэдэ хэмжээнүүд баталһан хэлсээнэй хүүлээр нарын сагта бөөдүүлэгдэхэ юм.

Б. МУНКУЕВ.

АГУУ ИЛАЛТЫН 50 ЖЭЛ

НАЙН ХҮНЭЙ НЭГЭН НЭН

Нэгтэ Илалтын найдартэ материал бэшэхэ гэжэ Пирангалай Содбоевич Содбоевойдо ошоо хэм. Хөөрэлдөөнэй хүүлээр Пирангалай Содбоевичой хани нүхэр Бүмэ Ринчиновна дайнай үедэ Могсохон нютагтаа нагасындаа байгаад, газаахи хүдэлмэриинь хэлсээд, нахатай болоһон түрэлнүүдэ үргэлсэдэг хэн ха гээд элирбэ. Тэрэ айлай хоёр хүбүүдын дайнай эхилэмсээр, фронт руу мордохон байгаа.

Ехэнь Базаров Балдан Цыренжапович 1914 ондо түрэнхэн, Бурядай морин сэрэгэй полкдо сэрэгэйнгээ түрүүшын алба дүүргээд ябаһан юм. Сэрэгэй, албанһаа ерээд, аймагайнгаа сэрэгэй комиссариадта хүдэлөө. Аймаг соогуураа эдэб ашаа шэрээд, жолоошоноор хүдэлхэн байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай урда тээ Балдан Цыренжапович тус полкдо алба хэжэ ябахадаа, офицер болоһон байгаа. Тиимэһээ тэрэндэ хүндэ хүшэр сагуудай тохёолдоходо, залуу сэрэгшэды хорихо ажал бии болодог хэн.

Хасаанай, Халхын-Голой ба финскэ дайнда ошохо сэрэгшэдые хургадаг байһан гэхэ. Лейтенант Балдан Цыренжапович уран хошоо үгэтэй, ёохор, дуу найн мэдэдэг байгаа. Бүхы болоһон наадануудта тэрэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаададаг хэн. Тэдээнһээ гадна дайшахы сэрэгшэ сүлөөтэй сагтаа шүлэгүүды бэшэдэг байгаа.

Дайнай урда тээ айл болоһон юм. Нүхэрын хадаа колхоздо тракторта хүдэлдэг хэн. Нэрэнь—Найданова Балма-Ушхайтын хэн. Нёдондо жэл наһа бараа.

Дүүнх гэхэдэ, Базаров Бато-Дамба Базарович, 1918 ондо Хориин аймагай Тураасгай нютагта түрөө хэн. 6-дахи класс дүүргээд, колхоздоо хүдэлөө. Ветеринарна фельдшерэй хургуули түгсхөө. Тиигээд сэрэгэй албанда 1938 оной сентябриин 10-да татагдаад, морин сэрэгэй уялгата албаяа 115-дахи полкдо хээд, 1940 оной декабриин 20-до дүүргэжэ бусаһан юм.

Ерэхээр колхозойнгоо фермэдэ ветеринараар хүдэлжэ байтарнь, дайн эхилхэн байгаа. Бато-Дамба Базарович 1941 оной декабриин 14-дэ сэрэгэй албанда ошоһон байна. 1941 оной декабрьһаа 1942 оной март

болотор 1004-дэхи сапёрно батальондо алба хээ. 1942 оной январийн 1-дэ үнэн сэхэ ябахаб гэхэн тангаригаа үгөөд, фронт мордоо хэн.

Севастополь хамгаалалсаад, Малаховай курганда шуната байлдаанда ябалсаа. Дайнай шанга тулалдаан соогуур сапёршье, 321-дэхи артполкдо ветфельдшерээршье ябаа. 1945 оной мартһаа октябрь нара болотор корпусой ветеринарна албанай начальнигай адъютант ябаһан байна.

Энэл онойнгоо октябриин 12-то дайһаа бусажа ерэхэдэ, энгэртээ "дайшахы габиягай түлөө", "Сталинградые хамгаалһанай түлөө", "1941-1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда Германие илаһанай түлөө" гэхэн медальнуудтай бусаһан юм.

Айл боложо, Юмжап Базаровна нүхэртээ 3 хибүүтэй болоо хэн. Бато-Дамба Базарович 1975 ондо наһа бараа.

Түрүүн дурсагдаһан аха Базаров Балдан Цыренжапович дайнһаа гэртээ хоёрхонлэ бэшэг бэшэжэ үрдээ хэн. Ахалагша лейтенант Базаров нэгэ бэшэг соогоо иимэ шүлэг эльгээһэн байна:

Шэлэ шэлым оройгоор
Шэлдэг борым хийсхүүлт.
Сэлгээн найхан Худандам
Сэржэмэйм дээжые
үргүүлт!
Уула уулым оройгоор
Унаган борым хийсхүүлт.
Уужам найхан Худандам
Унданайм дээжые үргүүлт!
Байса байсым оройгоор
Бугаал борым хийсхүүлт.
Байгаал найхан Худандам,
Болтирогойм дээжые
үргүүлт!

Хада хадым оройгоор
Хангал борым хийсхүүлт.
Хабтагай найхан Худандам
Хоолойм дээжые үргүүлт!
Хоёрдохы бэшэгынь Смо-
ленск шадарай байдаануудай
газарһаа ерээ хэн.

Табан шүдэгэй тармуураараа
Тала газараа тармаарайгты.
Тангил нүхэдэйм бусахада,
Танхатай архяараа
хүндэлөөрэйгты.

Долоон шүдэгэй
тармуураараа
Добол газараа тармаарайгты.
Дорюухан нүхэрэйм
бусахада,
Домботой архяараа
хүндэлөөрэйгты!

Наһа барахынгаа урда тээ манай нютагай хүбүүн ахалагша лейтенант Балдан Цыренжапович Базаров ингэжэ бэшэһэн байна.

Лайдапова Бүмэ Ринчиновна залуухан басаган байхадаа, аха нүхэрэйнгөө шүлэгүүдые дуулажа, хадагалжа ябадаг байба. Залуудаа Баруун дайнһаа ерэхэн бэшэгүүдыень гэртэхиндэнь уншажа, тайлбарилжа үгэгшэ хэн.

1943 оной эхээр "Баатарай үхэлөөр унаа" гэхэн гашуудалта мэдээсэл гэртэнь ерэхэн байна.

Улаан-Үдэдэ Балдан Цыренжаповичай хоёр нүхэдөөрөө буулгагдаһан зурагдээрэ: баруун гарһаа Балдан Цыренжапович, Даба Эрдынеев, Ц.Д.Цыдыпов.

Илалтын найдэрые
дүтэлүүлэлсэн,
Инагтаяа хахасан ябаһан
Илдам найхан харасатай
Ирагуу найн зоной нэгэн
хэн.
Б.ЦДУГАРОВ.

Хэжэнгэ.

Шатарай булан

МЭДЭХЭ НАА, ДУУЛГЫ

Манай республикада шатар нааданай хүгжөөгдөжэ эхилэ үнийнэй гэжэ мэдэнэбди. Буряад ороной түрүү эзэлхын 60-дахи наадан үнгэргэгдэхэн байна. Энэ үе соо 34 шатаршан республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө гэжэ түрүү баримтанууд гэршэлнэ. Тэдэнэй гурбаниинь сэрэгэй албанда байһан офицернүүд юм. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, республикын түрүүшын эзэлхын түлөө дүрбэдэхэ үнгэргэгдэхэн нааданай чемпионой Николай Новиков, харин 1944-1946 онуудта Улаан-Үдэ хотын чемпионой улаан торгон лентэ нэмэргэһэн Анатолий Мухоморов, Бурят-Монголой АССР-эй байгуулагданаар 25 жэлэй зорюулагдажа үнгэргэгдэхэн нааданда шалгарһан Совет Армиин офицер Юрий Шапошников гэгшэд болоно.

Юрий Шапошников 1950 ондо Новосибирск хотодо Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонин мурьсөөндэ хабаадахадаа, чемпион боложо, РСФСР-эй хахад финалда наадаха эрхэдэ хүртэһэн байна. Энэ нааданда Шапошников Кемеровэһээ ерэхэн А.Барашков хоёр хоорондо шанга тулалдаан болобо. Түрүүлэн Юрий Шапошников Хабаровскһаа ерэхэн А.Василевскийе илажа гараба ха. Барашков 40-дэхи ябадалдаа алдуу гаргажа, В.Харламовта шүүгдэшоо. Тийнхэн гурбадахи-дүрбэдэхэ хууринуудые Бийскын В. Лелихин (1938 онуудта манай республикын чемпион байһан) Новосибирскһаа А.Черненко хоёр хубаалдаба.

РСФСР-эй түрүү хуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй наадан оной февральин 12-то Горький хотодо үнгэргэгдэхэн юм. Россия Федерацийн эрхим бэрхэ 13 шатаршан мурьсөөндэ хабаадаха. Тэдэнэй дунда гротмейстер И.Болеславский, Новосибирскһаа Сталинград, Ульяновск, Архангельск хотонуудта үнгэргэгдэхэн зононуудай чемпионууд сугларһан байгаа.

Бурят-Монголой АССР-эй түлөөлэгшэ Юрий Шапошников түрүүшын уулзалгада гротмейстер Исаак Болеславскийтай наадан. Тийхэдэ Юрий Шапошников илажа гараһан байха юм. Манай шатаршаниие "мухарюулан" Шапошников хоёрдохы уулзалтада спортын мастер П.Дубиние (удаань уласхоорондын мастер) шүүгдэшоо. Табан уулзалгын удаа Шапошников 2 очкотой, 2 наадан хойшолоуулан, нэгэ шүүгдэхэн ябаа. Тетельбулмтай тулалдуулагдаһан наадандаа Шапошников шүүхээр, Башкирай АССР-эй чемпион Нежметдиновтэй адирхуу байдалтай байһан тээ. Зүгөөр эдэ наадануудай ямараар дүүрэхэн тухай мэдээсэл үгүй.

1951 ондо Совет Армиин түрүү хуури эзэлхын түлөө наадан Юрий Шапошников 17-һоо 8,5 очко абажа, мастера кандаа Б.Вишняцкий, И.Лысков, В.Межгайлис, нэгдэхэ разрядтай Ю.Павлов гэгшэдтэй 8-12-дохи хууринуудые хубаалдаһан байгаа. Энэ үе удаа СССР-эй түрүү хуури эзэлхын түлөө XIX чемпионатда баруун наадажа, спортын мастерай норматив дүүргээ юм. Энэнь манай республикын шатаршад дунда ехэ баяр, омогорхол түрүүлээ.

Мүнөө манай республикын түлөөлэгшэ Тимур Иванов Юрий Шапошниковой туйлалтые алгад гаража, уласхоорондын маст болоод ябана гэшэ.

Юрий Шапошников сэрэгэй албанда байһан хадаа үнэ болоһон ондоо тээ албаяа үргэлжэлүүлхээр ошоһон байна. Мүнөө тэрэ хуби заяан тухай мэдэхгүй байһандаа голхорнобди.

Бэрхэ шатаршаниие мэдэхэ нүхэдэнь, танилнуудын түрэхинь байгаа һаа, тэрэнэй саашанхи хуби заяан тухай манай редакция дуулгахыгнай гуйнабди.

Т.ЛАМБА

ТОБШОХОНООР...

Хүнгэн атлетик

ХОРИН ТАБАДАХАА ХҮРТЭБЭ

Хүнгэн атлетикээр республикын кубогта хүртэхын түрүүшын мурьсөөн наахан Буряад Республикын 25 жэлэй ойн нэрэмж стадион дээрэ болобо. Спортын хэдэн бүлгэмүүд болон клубууд 100 гаран түлөөлэгшэд энэ мурьсөөндэ хабаадаһан байгаа.

Зунай хаһа сагай дүүрэжэ байгааһые наань, зарим хүн атлетүүднай үндэр үрэ дүнгүүдые харуулба. Тусхайлбал, спортын мастер Наталья Чистякова зургаан зүйлээр илалта туйлаа. Тэрэ 200, 400, дабалтануудтай 400, 800 метрэй зайнуудта урилдаада түрүү хуури эзэлбэ. Гадна бэлгитэй атлет утые харайлгаар шалгар байха юм.

"Трудовые резервы" бүлгэмэй инструктор, спортын мастер Владимир Бородин дүрбэн зүйлээр эрхимлээ. Тэрэ 2 метр сантиметр үндэрые харайһан, диск шэдэлгээр, ядро тухайн түрүү хуури эзэлхэн байгаа.

Буряадай багшанарай институттай оюутан Сергей Добровольский метрэй зайе 10,9 секунда соо гаталһан, 7 метр 20 сантиметрээр харайһан, гурбан алхасаар харайхадаа, илажа гараһан байна.

Мурьсөөнэй дүнгүүдые согсолходо, Россия Федерацийн тренер В. В. Мировановай хурган хоридог "Трудовые резервы" бүлгэмэй суглуулагдамал команда 25-дахая илалта туйлажа, хүртөө. Буряадай багшанарай оюутад - хоёрдохы, Улаан-Үдэ гарнизонной команда гурбадахи хуурида гараба.

Илашадта республикын Залуушуулай хэрэгүүдэй, аяншын болон физическэ культура ба спортын комитэдэй дамжуулан кубогууд, мүнгэн шангууд барюулагдаа.

Ж. БАТОМУНХ

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИЖИТОВ Б.М.Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ И. И. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИНТАЕВ В. И. (хэблэлэй директор), РИНЧИПОВ С.Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т.В.

Мянай адрес:

670000, Улаан-Үдэ,
Каландаришвилиин
үйлсэ. 23, "Буряад үнэн"
газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2
хуудан хэмжээтэй.
Индекс 50901. Хэблэг
4327.
Хэблэлдэ
тушаагдаһан саг 17.17.

Буряад Республикын республиканска
типографида газетэ хэблэгдээ.
Директорайн телефон: 2-40-45.
Б-0079-дэхи номертойгоор бүрдхэлдэ
абтанхай.
Заказ № 175.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариатай - 2-60-91, тахууниин-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай - 2-60-91, 2-57-63, олонийтын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61, Баргажанда - 91-6-40.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.